

HØRINGSINNSPILL TIL NY OPPLÆRINGSLOV FRA PROFFENE I **FORANDRINGSFABRIKKEN**

FF vil gi høringsinnspill til følgende:

I opplæringsloven

- Kapittel 1 - Formålet med og krava til opplæringa
- Kapittel 3 - Bestemmelsene om særskilt språkopplæring og innføringsopplæring
- Kapittel 4 - Bestemmelsen om overgangen fra barnehagen til grunnskolen
- Kapittel 6 - Bestemmelsene om særskilt språkopplæring og innføringsopplæring vgs
- Kapittel 9 - Bestemmelsen om overgangen fra grunnskolen til videregående
- Kapittel 10 - Det beste for eleven, medverknad, skoledemokrati og skolereglar
- Kapittel 11 - Arbeidet for å sikre at elevane har tilfredsstillande utbytte av opplæringa
- Kapittel 12 - Skolemiljøet til elevane
- Kapittel 13 - Ordenstiltak
- Kapittel 24 - Samarbeid, samordning, opplysningsplikt og anna
- Kapittel 25 - Behandling av personopplysninger
- Departementets spørsmål til høringsinnstansene om elever som bruker vold i skolen og bruk av tvang

I friskoleloven

- Kapittel 1 - Bestemmelsene om det beste for eleven og medvirkning (flyttet fra
- Kapittel 3 - Bestemmelsene om særskilt språkopplæring, innføringsopplæring, bortvisning,
- Kapittel 5 - Bestemmelsene om overgangen mellom barnehage til skolen, og grunnskolen til videregående
- Kapittel 5 A - Samarbeid med foreldre, skoledemokratiet, organiseringen av skoledemokratiet, skoleregler, og informasjon til elevene og foreldrene

Om Forandringsfabrikken

Forandringsfabrikken har det siste tiåret systematisk i undersøkelser hentet inn erfaringer og råd fra barn (opp til 18 år) i skolen, psykisk helsetjenester, barnevern og rettssystemet. Erfaringer og råd som går igjen fra mange barn, på mange steder i landet oppsummeres til kunnskap fra barn. Ideen er at denne kunnskapen må være del av kunnskapsgrunnlaget når barnehage, skole og hjelpetjenester skal utvikles videre.

Forandringsfabrikken Kunnskapssenter har hentet inn erfaringer og råd fra 7800 barn i skolen. Kunnskapen hentet inn i undersøkelsene presenteres i bøker, rapporter og læringsfilmer. Barn som har deltatt i undersøkelsene inviteres med som proffer, for å formidle kunnskapen barn har om systemene laget for dem.

Rapportene hvor kunnskapen er oppsummert, som dette høringsinnspillet bygger på:

Snakke trygt i skolen (2021) - Råd fra 1200 elever 8-16 år fra 24 skoler over hele landet om hva som skal til for at de skal kunne snakke trygt og fortelle det viktigste skolen burde vite

Spør oss så får dere vite (2021) - Råd fra 201 barn som

Gi oss en sjanse (2021) - 105 ungdommer med flyktningsbakgrunn gir råd til skolen om hvordan de må bli møtt

Sint utenpå - vondt inni (2020) -

Plage 13-19 (2020) - 140 barn i alderen 13-19 år med erfaring fra å plage andre deler erfaringer og gir råd til skolen om hvordan stoppe plaging på trygge måter

Plage 6-12 (2020) - 52 barn i alderen 6-12 år med erfaring fra å plage andre, deler erfaringer og gir råd til skolen om hvordan stoppe plaging på trygge måter

Kloket om vold og overgrep (2020) - 500 barn deler erfaringer og råd til voksne om hvordan gjøre det trygt nok for barn til å fortelle og trygt nok etter at de har fortalt om vold eller overgrep.

Kloket om rus (2018) - 58 unge i alderen 15-23 år som strever, eller nylig har strevd, med rus deler sin kunnskap og råd til skole og hjelpesystemer

Morgendagens skole (2016) - 3000 elever fra 40 skoler over hele landet sine erfaringer og råd om hva som trengs for at barn skal trives og ha lyst til å lære på skolen

Når skolen ikke passer (2016) - 210 elever i 5.-10. klasse som har strevd med skoler over tid deler erfaringer og gir råd om hvordan de kan trives bedre og lære mer på skolen

Når sorg kommer brått (2016) - 155 barn og unge i 5.-10. klasse som har opplevd brå sorg deler erfaringer og gir råd til alle som jobber i og med skolen om hvordan møte de på best mulig måte

Forandre med varme - råd for trivsel i skolen (2016) - Over 700 elever fra grunnskolen i hele Norge deler erfaringer og gir råd til politikere, departementer, fagfolk og utdanningsinstitusjoner om hvordan skolen må være for at flere elever skal kunne trives og lære bedre

Å tenke så det knaker (2016) - 70 elever i barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole med stort læringspotensial deler erfaringer og gir råd til hvordan skolen kan samarbeide bedre med elevene

Ingenbarnsland (2015) - 40 unge i alderen 13-20 år som har opplevd vold og overgrep deler erfaringer og gir råd til samfunnet om hvordan hjelpe og forebygge vold

Kontaktpersoner ved spørsmål / kommentarer til vårt høringsinnspill:

Maria Holvik Høydal, juridisk rådgiver

mariaholvik@forandringsfabrikken.no

Leon Bell

leon@forandringsfabrikken.no

Innledning

Forandringsfabrikken Kunnskapssenter henter systematisk inn erfaringer og råd fra barn om møtet med barnehager, skole, hjelpetjenester, politi og rettssystem. Dette oppsummeres til kunnskap direkte fra barn. Målet er at denne kunnskapen inkluderes når systemene videreutvikles, for at systemene laget for barn skal oppleves trygge og nyttige for dem.

Kunnskap fra barn viser at:

- 2 av 3 barn, 8-16 år får ikke fortalt det viktigste til skolen, om det de mener skolen bør vite for at de skal lære og trives godt (Snakke trygt i skolen, undersøkelse av FF der 1200 elever deltok, 2021).
- 4 av 5 barn 12-16 år som har opplevd vold eller overgrep har ikke fortalt dette til noen i det offentlige (NKVTS 2019)

Mere å gå på - barn samarbeides ikke godt nok med

På spørsmål om hvorfor barn ikke forteller, er et av svarene som går mest igjen at det ikke oppleves trygt nok å fortelle. Dette har flere årsaker: Mange vet ikke hva som skjer hvis de forteller og de vet ikke hvem det fortelles videre til. Mange vet ikke helt konkret hva de kan få hjelp til og hva som skal til for at de skal få denne hjelpa. Mange har ikke tillit nok til de voksne de kan fortelle til. Rådene fra barn er svært tydelige. De voksne på skolen må samarbeide med barn, for at mange flere barn kan få nok tillit til å kunne fortelle det viktige til de voksne. Avgjørelsene som deretter tas for hver enkelt elev og for elevene som gruppe, kan da bli bedre for barn.

Barn ber om at opplæringsloven bedre sikrer samarbeid med barn

Kunnskapen fra barn viser at den nye opplæringsloven må ta dette på alvor. Barn vektlegger at for at flest mulig barn skal lære og trives best mulig, må de voksne gjennom den nye loven få tydelige rammer for å samarbeide med elevene. Loven må sikre at hver enkelt elev og elevene som gruppe må få nok og forståelig informasjon, at elevene får snakke med voksne de er trygge på, får vite hvem som får vite det de forteller og at avgjørelser taes med utgangspunkt i det elevene sier når de får snakke trygt.

Barns rettigheter til hvordan de skal bli møtt, sikrer samarbeid

Kunnskapen fra barn om hvordan de voksne på skoler over hele Norge må samarbeide med elevene, kan sikres gjennom at rettighetene barn har til hvordan de skal bli møtt, i FNs barnekonvensjon, tydelig beskrives i ny opplæringslov. Bygd på kunnskap fra barn er dette det aller viktigste som må gjøres i ny lov for å sikre at loven blir rettssikker for barn.

Et enstemmig storting vedtok 31.mai 2021:

Stortinget ber regjeringa sikre at ny opplæringslov og barnehagelov er i tråd med FNs barnekonvensjon sine grunnleggjande rettar for framgangsmåte om barns rett til informasjon, til å uttale seg fritt, barns

rett til privatliv og at alle handlingar og avgjerder som omhandlar barn, blir gjorde til barnets beste.

Barnekonvensjonen er del av menneskerettighetene. Alle menneskerettigheter gjelder for barn og i tillegg har barn noen egne menneskerettigheter.

Barn har etter barnekonvensjonen (BK) noen rettigheter til hvordan voksne skal gå frem i møte med dem, i alle "handlingar" og "avgjørrelser" som "berører" dem. Dette kaller vi barns prosessrettigheter:

1. **Barnets beste** skal være et grunnleggende hensyn (art. 3)
2. Barn har rett til å **uttale seg fritt** i alle forhold som vedrører det (art. 12)
3. Barn har rett til å få **informasjon** (implisitt art. 12 jf. FN barnekomité's generelle kommentar nr. 12 avsnitt 25 mfl.)
4. Barn har rett til at dets **privatliv** respekteres (art. 16).

Barns prosessrettigheter må komme KLART frem i lovteksten

Prosessrettighetene er norsk lov gjennom menneskerettsloven. De har frem til nå IKKE stått eksplisitt i særlovene i Norge. De må derfor fremgå eksplisitt av opplæringsloven. Det er ikke tilstrekkelig at de står i forarbeidene. Dette er viktig for å sikre en reell gjennomføring av rettighetene.

Ny barnevernlov har sikret barns rettigheter i prosess.

De to paragrafene i ny barnevernlov (trer i kraft 1.jan 2023), er kopiert inn her, til inspirasjon. Vi ber om at opplæringsloven gjør det samme:

§ 1-3 Barnets beste

Ved handlinger og avgjørrelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Barnevernets tiltak skal være til barnets beste. Hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering. Barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste.

§ 1-4 Barnets rett til medvirkning

Et barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barn har rett til å uttale seg til barnevernet uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres om samtalen på forhånd. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger. Barnet skal bli lyttet til, og barnets meninger skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet.

Barn skal informeres om hva opplysninger fra barnet kan brukes til og hvem som kan få innsyn i disse opplysningene. Barnet har rett til å uttale seg før det bestemmes at opplysningene skal deles, og barnets syn skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Et barn kan i møter med barnevernet gis

*anledning til å ha med seg en person som barnet har særlig tillit til.
Tillitspersoner kan pålegges taushetsplikt.*

Lovgivningsteknikken må sikre at skolen oppleves trygg for barn

Da ny barnevernlov ble sendt fra departementet til Stortinget, var ikke prosessrettighetene tydelig nok beskrevet, i følge kunnskapen fra barn. Barn og unge fra rundt i landet, mobiliserte da, for å sikre at den nye loven ville sikre de fire rettighetene som barn i Norge har pekt på som de aller viktigste for seg. Stortingspolitikerne lyttet - og de endret innledende kapittel i ny barnevernlov. Representanter fra ulike politikere i Utdanningskomiteen sa i sist stortingsperiode at de ville sikre at ny opplæringslov konkret og tydelig beskrev barns rettigheter i prosess. Det er ikke nok for barn å ha en lov *som ikke strider* mot barns rettigheter. Barn må ha en lov som sikrer at barns rettigheter ivaretas i praksis, og en lovgivningsteknikk som sikrer dette.

Forslaget til ny opplæringslov sikrer IKKE disse rettighetene tydelig nok

I forslaget til ny opplæringslov vil KD lovfeste prinsippet om barnets beste, i § 10-1. Barns rett til fritt å gi uttrykk for sine meninger og retten til informasjon, står i § 10-2. Barns rett til respekt for sitt privatliv står ikke i lovforslaget. At dette står, er helt avgjørende for å sikre barn retten til å uttale seg fritt.

Barnekonvensjonens artikkel 42 sier: "Partene forplikter seg, gjennom egnede og aktive tiltak, til å gjøre konvensjonens prinsipper og bestemmelser alminnelig kjent både for voksne og barn."

Barnekonvensjonens artikkel 4 sier: "Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon."

Barnekomiteens generelle kommentar nr. 14, avsnitt 15 sier: "For å sikre etterlevelse, skal partene gjennomføre en rekke gjennomføringstiltak i samsvar med artikkel 4, 42 og 44, paragraf 6 i konvensjonen, og sikre barnets beste er et grunnleggende hensyn ved alle handlinger, inkludert:
(...) (f) Gi informasjon og opplæring i artikkel 3, paragraf 1 og dens anvendelse i praksis til de som tar beslutninger som direkte eller indirekte har innvirkning på barn, inkludert fagfolk og andre personer som arbeider for og med barn; (...)"

Ny opplæringslov kan være viktig bidrag til at flere får snakke trygt At barns prosessrettigheter tydelig beskrives, kan bidra STERKT til å sikre tillit

Barn må kunne snakke trygt i skolen, for at de voksne skal kunne ta gode avgjørelser i samarbeid med barn og for barn. For å lykkes med dette, må de voksne bevare tilliten til barnet. Barns rett til informasjon, respekt for deres rett til privatliv, å få uttale seg fritt og at hva som er til barnets beste hver eneste gang vurderes bygd på barnets uttalelse etter at barnet har fått snakke trygt.

Med dagens lov opplyser 2 av 3 barn i alderen 8-16 år (utvalg 1200 elever fra rundt i Norge) at de IKKE har fortalt det viktigste. Det kan ikke være avhengig av den enkelte voksne på skolen om barns rettigheter i prosess sikres.

Alle voksne i alle skoler i Norge, må ha kjennskap til at barns rettigheter i prosess gjelder i alle handlinger og avgjørelser som angår alle barn i skolen. Da ivaretar voksne barnas rettssikkerhet oftere. Men for at de skal få kjennskap til disse rettighetene, og ta dem i bruk, må loven se litt annerledes ut. Vi mener at barns prosessrettigheter både må være lovfestet i egne overordnede bestemmelser, men at det i tillegg må gjøres noen presiseringer i enkeltbestemmelser som viser hvordan rettighetene slår ut i de ulike situasjonene i praksis. Vi viser til og stiller oss bak barneombudets innspill til opplæringsloven på dette punktet:

"Vi er bekymra for at departementet i nokre tilfelle har lagt meir vekt på omsynet til forenkling og til å unngå dobbel regulering enn på omsynet til rettstryggleiken til elevane. I ein sektor der dei færraste av brukarane er juristar, må det stillast andre krav til utforminga av lova enn i sektorar der juristar er hovudbrukarane. Vi meiner det er nødvendig å legge stor vekt på pedagogiske omsyn og ikkje ta for gitt at brukarane har god regelverkskompetanse og kjenner til korleis ein må sjå ulike lover i samanheng for å få heile biletet av kva som gjeld." (s. 5)

Når loven blir riktig og ivaretar barns rettigheter, gir det også et bedre utgangspunkt for å lage rettssikre forskrifter, regelverk og retningslinjer, utdanningene, videreutdanninger og tilsyn.

Vi håper dere kjenner på det store alvoret, sett fra barn. Vi håper dere forstår og tar på dypt alvor at barns prosessrettigheter MÅ bli ivaretatt. Barn og unge må slippe å vente lenger. Vi ber derfor sterkt om at tydelige beskrivelser av hvordan de voksne i skolen må samarbeide med hvert enkelt barn, for å beholde tilliten til barna og ungdommene og for å sikre barns rettigheter i prosess, blir del av første kapittel i loven.

INNSPILL TIL LOVTEKSTEN m/forklaringer

Endringsforslag i rødt - bygd på kunnskap direkte fra barn og FNs barnekonvensjons prosessrettigheter

Kapittel 1 Formålet, virkeområdet og grunnleggende bestemmelser ~~med og krava til opplæringa~~

Dette foreslår vi å endre:

- Flytte bestemmelsene om de beste for elevene (§ 10-1) og elevenes rett til medvirkning (§ 10-2) fra kapittel 10 til kapittel 1
- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter, særlig barns rett til privatliv som ikke er tatt med i lovforslaget.

Ny § 1-5 *Det beste for eleven (flyttes fra § 10-1)*

I alle handlingar og avgjerder som vedkjem elevar, skal det takast grunnleggjande omsyn til kva som er best for kvar elev. **Hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering. Barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste.**

Ny § 1-6 *Elevane sin rett til medverknad (fra § 10-2)*

Elevane har rett til medverknad i alt som gjeld dei sjølve etter denne lova. Elevane skal få tilstrekkeleg og **forståelig tilpassa** informasjon og har rett til å ytre meiningane sine fritt. **Elevene har rett til å uttale seg uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres på forhånd eller er tilstede.** Elevane skal bli høyrde, og det skal leggjast vekt på meiningane deira etter alder og modning.

Eleven skal informeres om hva opplysninger de gir kan brukes til og hvem som kan få innsyn i disse opplysningene. Eleven har rett til å uttale seg før det bestemmes at opplysningene skal deles. Skolen må ta hensyn til ethvert syn eleven uttrykker, før det bestemmes om informasjonen skal deles.

En elev kan i møter med skolen og andre instanser gis anledning til å ha med seg en person som eleven har uttalt at den er særlig trygg på. Trygghetspersonen kan pålegges taushetsplikt.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Dette i rødt i § 1-5 og § 1-6 er tilsvarende ordlyd som i ny barnevernlov som ble vedtatt av Stortinget i juni 2021. Dette er rettigheter barn har etter FNs barnekonvensjon. Kunnskapen fra barn beskriver tydelig hvorfor denne ordlyden

Må komme inn i ny opplæringslov. Særlovene for barn må alle tydelig beskrive rettighetene barn har i prosess.

Barns rettigheter i prosess peker barn på som de aller viktigste barnerettighetene i Norge. Dette forsto Stortinget når de i mai 2021 vedtok:

"Stortinget ber regjeringa sikre at ny opplæringslov og barnehagelov er i tråd med FNs barnekonvensjon sine grunnleggjande rettar for framgangsmåte om barns rett til informasjon, til å uttale seg fritt, barns rett til privatliv og at alle handlingar og avgjerder som omhandlar barn, blir gjorde til barnets beste."

Dette er i samsvar med statens forpliktelser etter Grl. § 92 og barnekonvensjonen art. 4 om å iverksette alle nødvendige tiltak for å gjennomføre barns menneskerettigheter. Staten er også forpliktet til gjøre barnekonvensjonens bestemmelser kjent, både for voksne og barn etter barnekonvensjonen art. 42.

Stortinget gjorde 27. mai 2020 et lignende vedtak:

«Stortinget ber regjeringen sikre at forslagene til ny barnevernlov og ny barnelov er i tråd med FNs barnekonvensjons prinsipper om barns rett til informasjon, til å bli hørt, beslutninger til barnets beste og barns rett til privatliv.»

Ny barnevernlov ble vedtatt en måned senere, hvor disse rettighetene ble tatt inn. For å sikre at barns grunnleggende prosessrettigheter også blir sikret og gjennomført i hele skolesystemet, må disse stå i opplæringsloven på samme måte som i barnevernloven. Dette ber vi KD ta på dypt alvor.

Hvorfor barnets beste og barns rett til medvirkning bør stå i kapittel 1

Om barnets rett til å bli hørt skriver departementet i høringsnotatet av 26.08.2021 på s. 123 følgende: "For å sikre at skolen ivaretar barns rett til å bli hørt i alle saker, bør det være en generell og overordnet regel om dette." Departementet har valgt å sette både bestemmelsen om barnets rett til å bli hørt og barnets beste nede i kapittel 10.

Dette mener vi ikke gir et tydelig nok signal om at barns rett til informasjon, respekt for sitt privatliv, uttale seg fritt og rett til å uttale seg er grunnleggende moment ved alle handlinger som gjelder barn og derfor må gjelde ved alle andre senere bestemmelsen i loven som gjelder barn.

For å sikre at bestemmelsene i praksis skal bli brukt og gjelde i alle saker som gjelder elevene, slik departementet ønsker å legge opp til, bør disse rettighetene stå innledningsvis i kapittel 1. Dette vil også, som vi flere ganger har nevnt, være i samsvar med utformingen av ny barnevernlov.

Presiseringen om vurderingen av barnets beste (§ 1-5)

Mange barn har opplevd at vurderinger som skal være til det barnets beste, blir gjort ut fra den voksnes oppfatning av hva som er barnets beste eller bra for barn generelt. En del har kjent at meningen sin ikke har vært viktig i det som skal bestemmes, eller at de ikke har fått sagt det som er viktig for seg. En del har da kjent at "barnets beste" ikke har blitt til sitt beste.

Både FNs barnekomité og høyesterett har uttalt at barnets beste skal vurderes konkret og med utgangspunkt i barnets uttalelser. Den foreslåtte formuleringen ovenfor i rødt er dermed ikke kontroversiell på noen måte, men bør løftes frem i bestemmelsen i loven slik at det er tydelig for dem som skal bruke loven.

Under følger utdrag fra rettskilder som tydelig viser sammenhengen mellom barnets beste og barnets rett til å bli hørt:

Ny barnevernlov § 1-3:

§ 1-3 Barnets beste

"Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Barnevernets tiltak skal være til barnets beste. Hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering. Barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste."

HR-2021-475-A avsnitt 62:

"Barnas mening skal tillegges vekt i samsvar med Grunnloven § 104 første ledd og barnekonvensjonen artikkel 12 og inngår som et sentralt element i fastleggelsen av hvilken løsning som vil være den beste for barnet"

FNs Barnekomité generelle kommentar nr. 12 (2009) avsnitt 74:

"Det er ikke noe motsetningsforhold mellom artikkel 3 og artikkel 12, bare et komplementært forhold mellom de to generelle prinsippene: Den ene slår fast at barnets beste skal være målet, og den andre presenterer framgangsmåten for å nå dette målet, som består i å høre på barnet eller barna. Artikkel 3 kan faktisk ikke gjennomføres på korrekt vis uten at komponentene i artikkel 12 blir respektert. Likeledes forsterker artikkel 3 funksjonaliteten til artikkel 12, og gjør det enklere for barn å spille en viktig rolle i alle beslutningsprosesser som berører deres liv."

NOU 2020: 14 Ny barnelov s. 173 og 180:

"Ikke minst er barnets rett til å bli hørt tett sammenvevd med prinsippet om barnets beste (...)."

"Prinsippet om barnets beste, også for foreldrene, henger nært sammen med prinsippet om barnets rett til å si sin mening og å bli hørt (...)."

Barn må ha rett til å uttale seg uten foreldrenes samtykke (§ 1-6 første ledd)

Departementet skriver i høringsnotatet (s. 676): "Det er ikke nødvendig å hente inn et samtykke fra foreldrene for å snakke med eleven. Elevenes rett til å medvirking gjelder uavhengig av foreldrene." Dette må frem i ny opplæringslov for å bli reell for alle elever.

Ifølge FNs barnekonvensjon, er barnets rett til å uttale seg fritt og deres rett til at deres mening skal bli lyttet til, selvstendige rettigheter for barnet, som ikke er avhengig av samtykke av foreldre. I første ledd foreslår vi derfor å innta setningen "Elevene har rett til å uttale seg uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres på forhånd eller er tilstede."

Dette er lik formulering som i det ble vedtatt i ny barnevernlov § 1-4 første ledd annet punktum, hvor det er lovfestet at "Barn har rett til å uttale seg til barnevernet uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres om samtalen på forhånd."

Dette er innspill direkte bygd på barns rettigheter etter FNs barnekonvensjon. Barn må kunne si meningen sin trygt. Da må de kunne snakke med voksne på egenhånd, uten at foreldrene trenger å vite først. Mange barn sier også at de alltid må få mulighet til å snakke med voksne uten at foreldrene må være der. Barnet kan være redd for at foreldrene blir skuffet, lei seg eller sinte. Da kan det kjennes helt umulig å fortelle ærlig det viktigste den voksne burde vite. Kunnskap fra barn viser også at noen foreldre kan påvirke hva barnet vil si og det kan kjennes utrygt eller vanskelig å snakke helt ærlig.

Hvorfor barns rett til privatliv må inn i lovteksten (§ 1-6 andre ledd)

Forandringsfabrikken foreslår et nytt ledd i § 1-6 andre ledd som gir uttrykk for barns rett til respekt for sitt privatliv, jf. barnekonvensjonen artikkel 16 og Grunnloven § 102. Oppsummert er andre ledd en sammenfatning av hvordan barns fire grunnleggende prosessrettigheter skal sikres når informasjon fra/om barnet skal deles videre.

Siste setning i foreslått andre ledd er inspirert av en bestemmelse fra New Zealands lovgivning om barn, unge og deres familie. Der er barnets rett til respekt for privatliv etter FNs barnekonvensjon er sikret i mye større grad. Barna i Norge trenger samme rettssikkerhet. Se seksjon 66K i "Children, Young Persons, and Their Families (Oranga Tamariki) Legislation Act 2017".

Barns rett til privatliv MÅ inn i loven for at det skal bli trygt for barn å fortelle om viktige, vonde og vanskelige ting. Mange barn sier det er helt nødvendig at de vet hva som skjer med det de forteller til voksne, for å kunne ha tillit til dem og fortelle dem viktige ting om skolen eller andre ting i livet. Når barn forteller ting til voksne, og voksne samarbeider med barn når de vil fortelle dette til andre, lærer barn at voksne er til å stole på. Da kan det for mange barn bli enklere å

fortelle viktigere og større ting til voksne. Barn kan miste mye tillit til voksne hvis de opplever at de går bak ryggen deres. Derfor er det viktig å snakke med barnet for å finne gode løsninger som blir trygge for barnet.

Uten at dette nedfelles direkte i lovteksten er det stor fare for at elevenes rett til respekt for privatliv ikke vil bli respektert i praksis. Fagfolk trenger en lov som gjør at de kan være sikre på hvordan de kan ivareta barns rettigheter.

Departementet skriver høringsnotatet på s. 116:

"I samarbeidet med foreldrene må skolen ta ansvar for at elevens beste blir vurdert, og at eleven får mulighet til å medvirke og bli hørt, slik at elevens rettigheter og tillit til skolen blir ivaretatt. Skolen skal også ta hensyn til at elever har rett på privatliv, jf. barnekonvensjonen artikkel 16. Skolen må derfor informere eleven om at de vil dele opplysninger de har fått fra eleven med foreldrene. Eleven skal få uttale seg om hvorvidt opplysningene skal deles med foreldrene, hvilken informasjon foreldre skal få, og hvordan skolen bør gi denne informasjonen."

Dette er ikke kontroversielt, og en slik forståelse er fremhevet i en rekke rettskilder:

Ny barnevernlov § 1-4 annet ledd:

"Barn skal informeres om hva opplysninger fra barnet kan brukes til og hvem som kan få innsyn i disse opplysningene. Barnet har rett til å uttale seg før det bestemmes at opplysningene skal deles, og barnets syn skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet."

Pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4:

"Dersom det kan bli aktuelt å unnta informasjon fra foreldrene eller andre som har foreldreansvaret etter andre eller tredje ledd, skal pasienten eller brukeren så tidlig som mulig orienteres om retten til informasjon for foreldrene eller andre som har foreldreansvaret og unntakene fra denne retten."

Departementet i Prop. 133 L (2020-2021) Lov om barnevern s. 392:

"Barnets rett til medvirkning innebærer at barnet skal gis informasjon og anledning til å uttale seg når barnevernstjenesten avgjør om og når opplysninger som er formidlet av barnet skal gjøres kjent for foreldrene."

Seksjon 66K i Children, Young Persons, and Their Families (Oranga Tamariki) Legislation Act 2017 per 1. juli 2019

"If a child welfare and protection agency or an independent person proposes to disclose information under section 66C, or an authorised child welfare and protection agency or an authorised independent person proposes to disclose

information under section 66H, the agency or person must, if it is practicable and appropriate to do so,—

- (a) inform the child or young person concerned, or their representative, about the proposed disclosure, including the purposes and likely recipients of any disclosure; and
- (b) provide the child or young person or their representative any reasonable assistance necessary to—
 - (i) understand the nature of the proposed disclosure; and
 - (ii) express their views about the proposed disclosure; and
 - (iii) understand the consequences of the decision that is taken in relation to the disclosure; and
- (c) take into account any view expressed about the proposed disclosure before deciding whether to disclose the information.”

Hvorfor barn må kunne ha med en trygghetsperson (§ 1-6 tredje ledd)

Noen barn sier at det noen ganger er viktig å ha med seg en person de er trygg på for å få til å fortelle det viktigste til den voksne de skal snakke med. Det kan være å ha med seg en venn eller en annen voksen barnet er trygg på, for eksempel inn i samarbeidsmøter på skolen. Når barnet får fortalt det viktigste, kan voksne få vite viktige ting som gjør at hjelpen som skal gis eller det som skal gjøres blir mest mulig riktig.

I § 1-6 tredje ledd foreslår vi derfor at barn burde få muligheten til å ha med seg en person det er trygg på i møter på skolen. Vi viser til ny barnevernlov § 1-4 tredje og fjerde punktum ble dette vedtatt i juni 2021: “Et barn kan i møter med barnevernet gis anledning til å ha med seg en person som barnet har særlig tillit til. Tillitspersoner kan pålegges taushetsplikt.” Dette gjelder barnevernet og barn i skolen burde også få denne muligheten.

Kapittel 3 Val av skriftspråk og særskilte språkrettar i grunnskoleopplæringa

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon ved særskilt språkopplæring i grunnskolen og innføringsopplæring, særlig retten til informasjon
- At alle elever som har et annet morsmål enn norsk skal få tilbud om morsmålsopplæring
- Begrense når det kan vedtas morsmålsopplæring på annen skole

§ 3-6 Særskild språkopplæring i grunnskolen

Elevar med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild språkopplæring til dei kan norsk godt nok til å følgje opplæringa. Særskild språkopplæring skal omfatte forsterka opplæring i norsk og, om det trengst, morsmålsopplæring, tospråkleg opplæring i fag eller begge delar. **Elevene skal få forståelig informasjon om de ulike særskilte opplæringene.** ~~Dersom det ikkje er openbart nødvendig, skal~~ Elevar **med anna morsmål enn norsk** ~~som har budd mindre enn tre år i Noreg,~~ **skal** få tilbod om morsmålsopplæring.

Kommunen skal jamleg vurdere sammen med eleven om eleven har mer nytte av å følgje den vanlege opplæringa, etter § 1-6.

Kommunen skal kartleggje norskkunnskapane til eleven før eit vedtak om særskild språkopplæring. **Kommunen skal dokumentere i vedtaket at elven har fått mulighet til å uttale seg og at vedtaket er til barnets beste etter §§ 1-5 og 1-6.** ~~Kommunen skal jamleg vurdere om eleven kan norsk godt nok til å følgje den vanlege opplæringa.~~

Kommunen kan **kun** vedta at eleven skal få opplæringa i morsmål på ein annan skole enn den eleven går på

- a) **hvis eleven samtykker til det, eller**
- b) **det vil være uforholdsmessig vanskelig for kommunen å gjennomføre opplæringen på elevens skole.**

Hvorfor er dette avgjørende for barn

I høringsnotatet på s. 221 skriver departementet at målet med bestemmelsen "er at elevene skal lære seg norsk så raskt som mulig slik at de kan følge den vanlige undervisningen på lik linje med andre elever". Dette er også det elevene selv sier at de ønsker, ifølge Forandringsfabrikkens undersøkelser. Kunnskap fra barn viser imidlertid at ordningen det er lagt opp til i dag, ikke alltid oppnår dette formålet.

Barns rettigheter må tydeliggjøres for at de skal lære godt

Flere høringsinstanser har uttrykt bekymring for at minoritetsspråklige elevers rettsvern er for svakt. At eleven skal få informasjon om rettighetene og få mulighet til å uttale seg om særskilt språkopplæring er ikke nevnt av departementet. Etter barnekonvensjonen artikkel 28 nr. 1 bokstav d) skal staten "gjøre informasjon og veiledning om undervisning og fagopplæring tilgjengelig for alle barn". For å styrke disse elevenes rettsvern, må barns rettigheter stå tydeligere i bestemmelsen.

Det blir lettere for barn å si ifra om og hvordan de ønsker særskilt språkopplæring, hvis de først har fått informasjon. I FNs barnekomité's generelle kommentar nr. 12 avsnitt 124, understreker komiteen at det er viktig at barns som er innvandrere får "all relevant informasjon, på sitt eget språk, om hvilke rettigheter de har, hvilke tjenester de har tilgang til (...) slik at de kan gi uttrykk for sine synspunkter, som skal tillegges behørig vekt i prosessen." I avsnitt 123 presiseres det at de skal få "gjøre rede for sine forventninger med hensyn til utdanning, (...) slik at de kan bli integrert i skolen."

Hvis elevene hadde fått all informasjonen på en forståelig måte og mulighet til å uttale seg om hva de synes er nyttig, i tråd med deres prosessrettigheter, tror vi formålet med bestemmelsen vil kunne oppnås i flere tilfeller.

Alle barn med annet morsmål må få mulighet til morsmålsopplæring

I første ledd må også siste setning endres. Alle elever som har et annet morsmål enn norsk må få tilbud om morsmålsopplæring, ikke bare de som har vært i Norge i mindre enn 3 år, som lovforslaget står i dag. Undersøkelser i Forandringsfabrikken viser at for mange er det å lære morsmålet sitt viktig for å fortsatt føle tilhørighet til språket og den kulturen de kommer fra.

Nærskoleprinsippet må sikres bedre for elever med annet morsmål

Siste ledd i bestemmelsen gir et unntak fra nærskoleprinsippet, om at alle elever har rett til å på en skole i nærmiljøet. Det er viktig å sikre dette utgangspunktet så langt som mulig, og unntaket bør derfor være begrunnet i at eleven samtykker eller at det vil være uforholdsmessig byrdefullt for å kommunen å få til opplæring i morsmål på elevens skole. Dette vil også bedre sikre at elever på ulike skoler rundt om i landet får en lik behandling.

§ 3-7 Innføringsopplæring for elever i grunnskolen som har budd kort tid i Noreg

Elevar som har budd kort tid i Noreg og har fått vedtak om særskild språkopplæring, kan få heile eller delar av opplæringa i særskilde grupper eller klassar eller på særskilde skolar. **Eleven skal få informasjon om mulighetene for å gjennomføre innføringsopplæring og at det er frivillig.** Innføringsopplæring kan berre givast dersom **det er regnet for å være til det beste for eleven, og eleven eller foreldra samtykkjer.** Eleven kan få slik opplæring i opp til to år.

Eleven må få uttale seg fritt om innføringsopplæringen, organiseringen av den og innholdet i den.

Eit vedtak om innføringsopplæring for ein elev kan berre gjerast for opp til eitt år om gongen. I vedtaket kan det gjerast unntak frå læreplanverket **dersom det er til barnets beste etter §§ 1-5 og 1-6.**

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Barn vil lære seg norsk og få norske venner

Undersøkelser fra FF viser at innføringsopplæring i særskilte klasser, grupper eller skoler er problematiske både for integreringen og norskopplæringen. De fleste forteller at de lærer norsk forttere hvis de har norske venner de kan snakke norsk med, slik at det ikke bare blir læring på skolen. Når man går i særskilt innføringklasse/gruppe/skole, får man ikke sosialisert seg så mye med de som har bodd i Norge hele livet og snakket med dem.

En del av barna og ungdommene har blitt plassert i mottaksklasser, en del i norske klasser. De fleste har helst villet gå i klasser med norsktalende elever, men ikke alle har fått muligheten til dette. De har ønsket å lære norsk raskt, og mange har tenkt at å kunne språket er avgjørende for å få et bra liv i Norge.

Opplæring må sikre hensynet til barnets beste

I følge departementet (se høringsnotatet s. 218) er formålet med innføringstilbudet "at elevene skal lære norsk så raskt som mulig, slik at de kan følge opplæringen i en ordinær klasse".

Vi foreslår å ta inn departementets egen formulering fra høringsnotatet s. 218: "Opplæring i innføringstilbud skal bare gis dersom det er regnet for å være til det beste for eleven, og dersom foreldrene eller eleven samtykker."

Det er viktig å presisere at innføringstilbudet "skal" være til det beste for eleven og at eleven skal ha rett til å uttale seg i bestemmelsen, for å sikre at bestemmelsen blir anvendt slik departementet har tenkt i praksis.

Barns rett til informasjon og å uttale seg fritt sikres ikke i dag

Undersøkelser Forandringsfabrikken har gjort med barn og unge som har kommet ny til Norge viser at veldig få har fått nok informasjon om hvilke muligheter de har for særskilt språkopplæring eller hvorfor de er i den klassen de er i. Det er derfor viktig at lovbestemmelsen legger opp til at elevene må få klar og tydelig informasjon om hvilke muligheter de har for innføringsopplæring, hva det er og at innføringsopplæring i særskilte klasser, grupper eller skoler er frivillig.

Mange har heller ikke fått uttalt seg om hva de tenker er nyttig for hvordan de skal lære best mulig eller hvilket nivå de tenker at de burde være på. For at det skal bli best mulig for hvert enkel elev er man nødt til å høre med hver enkelt om hvordan de lærer best og hva de tenker blir mest nyttig. Når elever kjenner at de blir satt på et lavere nivå enn det de tenker de burde være på, mister mange motivasjonen til å lære. Undersøkelsene viste også at noen er klare for

vanlig opplæring, mens andre trengte lenger tid. Derfor er det viktig at de snakker med hvert enkelt barn.

Mange barn føler at skolen segregerer

Kunnskap fra barn viser at noen har vært veldig adskilt fra de norske barna og det har kjentes ut som de gikk på en helt annen skole. Praksisen er ekskluderende og fører til at elever med flyktningbakgrunn ikke får deltatt i skolemiljøet på lik linje med andre elever. For at praksisen ikke skal bryte med FNs Konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering artikkel 7 og diskrimineringsvernet i blant annet barnekonvensjonen art. 2, EMK art. 14 og likestillingsloven § 6, er særlig tre ting viktige:

1. Dersom innføringsopplæring i særskilte grupper, klasser eller skole benyttes, må kommunen ta sikte på å fremme forståelse, toleranse og vennskap mellom elever med og uten flyktningbakgrunn.
2. Elevene må få god informasjon om mulighetene for språkopplæring og skjønne at innføringsopplæring i særskilte grupper, klasser eller skoler er frivillig.
3. Innføringsopplæringen i særskilte grupper, klasser og skoler må oppleves som nyttig for elevene slik at formålet om å lære norsk raskt oppnås.

Kapittel 4 Skyss, leksehjelp, SFO, skoletur og overgang frå barnehage til skole

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon i overgangen mellom barnehage og grunnskolen

§ 4-8 Overgangen frå barnehagen til skolen

Kommunen skal sørge for at barna får ein trygg og god overgang frå barnehagen til skolen og skolefritidsordninga. **Kommunen skal sørge for at barnet har fått uttale seg fritt om hva som er viktig for å sikre en trygg og god overgang. Tiltakene kommunene gjør for å oppfylle plikten, skal gjøres i samarbeid med eleven etter §§ 1-5 og 1-6.**

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Departementet skriver på s. 651 at en trygg og god overgang handler om at "barn og foreldre opplever overgangen som forutsigbar og vet hva de kan forvente" og at "skolen er forberedt på hvilke erfaringer barna har med seg fra barnehagen". For å sikre at overgangen blir trygg for barna, må det presiseres at barna skal bli samarbeidet i overgangen.

Barnekomiteens skriver følgende i generell kommentar nr. 12, avsnitt 113: "Det er viktig å forsikre seg om at barnets rett til å bli hørt blir respektert når det skal tas avgjørelser som gjelder overgang til neste skoletrinn eller valg av kurs eller linje, ettersom disse avgjørelsene har stor betydning for barnet."

Barn vet hva som kjennes trygt og nyttig

For å forsikre at barnet må få uttale seg fritt ved overgang, som barnekomiteen sier at de skal, må det stå i lovteksten. Det kan være ting som er viktig for barnet for å sikre en trygg og god overgang, som de voksne ikke vil få vite hvis de ikke samarbeider med barnet om overgangen.

Noen ganger deles opplysninger om et enkeltbarn for å sette i gang tiltak for å sikre en god overgang. Mange barn har opplevd at når det gjøres tiltak ut fra informasjon voksne har fått fra andre voksne, kan tiltakene bli feil, selv om de ble gjort i beste mening. For å vite at hjelp ikke blir bestemt ut fra informasjon som er feil sett fra barnet, må voksne sjekke med barnet. Da blir løsningene mer nyttige.

Ved deling av opplysninger om barnet, er det derfor avgjørende at informasjonen skolen gis i overgangen fra barnehage, stemmer også sett fra barnet. Når skolen vet hva som er viktig og riktig sett fra barnet selv, kan skolen gjøre mer treffsikre tiltak.

Lovteksten må reflektere hensikten

Departementet skriver på s. 455 om § 9-5, om overgangen fra grunnskolen til den videregående opplæringa: "Departementet presiserer at det er den enkelte elevens behov for en trygg og god overgang til videregående opplæring som er hensikten bak regelen. Tiltakene kommunene og fylkeskommunene gjør for å oppfylle plikten, må derfor skje på elevens premisser."

Ettersom § 9-5 baserer seg på § 4-8, tenker vi at også hensikten bak § 4-8 er den enkelte barns behov for en trygg og god overgang til grunnskolen og skolefritidsordningen. Det er derfor viktig å presisere i § 4-8 at tiltak skal skje på elevens premisser. For at dette skal sikres må det minst stå tydelig i lovteksten at barnet skal få uttale seg.

Kapittel 6 Val av skriftspråk og særskilde språkrettar i den vidaregåande opplæringa

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon ved særskilt språkopplæring i grunnskolen og innføringsopplæring for elever i videregående, særlig retten til informasjon

- At alle elever som har et annet morsmål enn norsk skal få tilbud om morsmålsopplæring
- Begrense når det kan vedtas morsmålopplæring på annen skole

§ 6-5 Særskild språkopplæring i den vidaregåande opplæringa

Elevar med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild språkopplæring til dei kan norsk godt nok til å følgje opplæringa. Særskild språkopplæring skal omfatte forsterka opplæring i norsk og, om det trengst, morsmålsopplæring, tospråkleg opplæring i fag eller begge delar. **Elevene skal få forståelig informasjon om de ulike særskilte opplæringene.** ~~Dersom det ikkje er openbert nødvendig, skal~~ Elevar **med anna morsmål enn norsk som har budd mindre enn tre år i Noreg, skal** få tilbod om morsmålsopplæring.

Fylkeskommunen skal jamleg vurdere sammen med eleven om eleven har mer nytte av å følgje den vanlege opplæringa, etter § 1-6.

Fylkeskommunen skal kartleggje norskkunnskapane til eleven før eit vedtak om særskild språkopplæring. **Fylkeskommunen skal dokumentere i vedtaket at eleven har fått mulighet til å uttale seg og at barnets beste er vurdert etter §§ 1-5 og 1-6.** ~~Fylkeskommunen skal jamleg vurdere om eleven kan norsk godt nok til å følgje den vanlege opplæringa.~~

Fylkeskommunen kan **kun** vedta at eleven skal få opplæringa i morsmål på ein annan skole enn den eleven går på,

- a) hvis eleven samtykker til det, eller**
- b) det vil være uforholdsmessig vanskelig for fylkeskommunen å gjennomføre opplæringen på elevens skole.**

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se begrunnelsen under § 3-6.

§ 6-6 Innføringsopplæring for elevar i den vidaregåande opplæringa som har budd kort tid i Noreg

Elevar som har budd kort tid i Noreg og har fått vedtak om særskild språkopplæring, kan få heile eller delar av opplæringa i særskilde grupper eller klassar eller på særskilde skolar. **Eleven skal få informasjon om mulighetene for**

å gjennomføre innføringsopplæring og at det er frivillig. Innføringsopplæring kan berre givast dersom det er regnet for å være til det beste for eleven, og eleven samtykkjer. Eleven kan få slik opplæring i opp til to år.

Eleven må få uttale seg fritt om innføringsopplæringen, organiseringen av den og innholdet i den.

Eit vedtak om innføringsopplæring for ein elev kan berre gjerast for opp til eitt år om gongen. I vedtaket kan det gjerast unntak frå læreplanverket dersom det er til barnets beste etter §§ 1-5 og 1-6.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se vurderingen under § 3-7.

Kapittel 9 Skyss, bustad, oppfølgingsteneste og overgang frå grunnskole til vidaregåande opplæring

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter i overgangen fra grunnskolen til vidaregåande opplæring

§ 9-5 Overgangen frå grunnskolen til den vidaregåande opplæringa

Fylkeskommunen skal sørge for at elevane får ein trygg og god overgang frå grunnskolen til den vidaregåande opplæringa. Kommunen skal samarbeide med fylkeskommunen om overgangen. Elevene skal få uttale seg fritt om hva som er viktig for å sikre en trygg og god overgang. Tiltakene kommunene og fylkeskommunene gjør for å oppfylle plikten, skal gjøres i samarbeid med eleven etter §§ 1-5 og 1-6.

Dersom eleven skal starte i ein vidaregåande skole som er godkjend etter friskolelova, gjeld kommunens plikt i første avsnitt tilsvarande overfor den frittstående vidaregåande skolen.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Barnekomiteens skriver følgende i generell kommentar nr. 12, avsnitt 113: "Det er viktig å forsikre seg om at barnets rett til å bli hørt blir respektert når det skal tas avgjørelser som gjelder overgang til neste skoletrinn eller valg av kurs eller linje, ettersom disse avgjørelsene har stor betydning for barnet." For å realisere

barns rett til å uttale seg fritt ved overgangen, må rettigheten tydeliggjøres i bestemmelsen.

På høringsnotatet s. 283 står det "Departementet presiserer at det er den enkelte elevens behov for en trygg og god overgang til videregående opplæring som er hensikten bak regelen. Tiltakene kommunene og fylkeskommunene gjør for å oppfylle plikten, må derfor skje på elevens premisser."

Dette er Forandringsfabrikken helt enig i, men det må komme tydelige frem i bestemmelsen, slik at ikke det i den enkelte kommune og fylkeskommune er rom for misforståelser og praksis som ikke er i tråd med barns prosessrettigheter.

Kapittel 10 ~~Det beste for eleven, medverknad,~~ Skoledemokrati, skoleregler og foreldresamarbeid

Dette foreslår vi å endre:

- Det beste for eleven og medverknad foreslås ut av tittelen fordi §§ 10-1 og 10-2 flyttes til kap 1 som ny §§ 1-5 og 1-6. Begrunnelsen for dette står i kapittel 1.
- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon i bestemmelser kunnskap fra barn viser at det er ekstra viktig at de sikres for å bli reelle i praksis
- Foreldresamarbeid er lagt til i tittelen på kapitlet.
- Samle § 10-3 om samarbeid med foreldrene sammen med de andre bestemmelsene om foreldreinvolvering i skolen
- Styrke skoledemokratiet som en rett for alle elever, gjennom en løsning bygd på kunnskap fra barn: Gi overordnet ansvar til skolen for at det hentes inn tilbakemeldinger og råd fra elevene på skolen
- Presisere at barn og foreldre etter § 10-8 skal få informasjon om §§ 1-5 og 1-6, for å ivareta artikkel 3, 4, 12, 16 og 42 etter FNs barnekonvensjon

§ 10-3 Samarbeid med *eleven og foreldra*

Skolen skal samarbeide med *eleven og foreldra* om opplæringa til eleven.
Elevens rettigheter etter §§ 1-5 og 1-6 må sikres i samarbeidet.

Departementet kan gi forskrift om samarbeidet mellom skolen, *eleven og foreldra*.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Skole-hjem samarbeid må gjøres rettssikkert for barn

FNs barnekonvensjon artikkel 16 sier:

“Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, (...). Barnet har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep.”

Denne rettigheten gjelder også ved deling av opplysninger til foreldre. For å sikre den i praksis, må barns prosessrettigheter presiseres i denne paragrafen, sånn at alle elever skal oppleve et rettssikkert skole-hjem-samarbeid.

Skole-hjem samarbeid er et av områdene der kunnskapen fra barn viser at det gjøres veldig forskjellig rundt i landet, om de får informasjon og uttale seg fritt før eventuelt samarbeid med foreldrene. Samarbeid med foreldre kan være viktig, både for skolen og elever, men da er det helt avgjørende at det blir trygt for eleven. For mange er samarbeidet med foreldre fint og trygt, for andre er det utrygt og skummelt. Voksne kan ikke vite hvordan dette er for hvert enkelt barn. Uansett hvordan dette er for barn, er det viktig at det gjøres på en måte som oppleves trygg for barn og som ikke ødelegger tilliten barna har til de voksne på skolen.

At barns rett til respekt for privatliv ikke ivaretas i dag er en av de største grunnene til at barn i skolen mister tillit til de voksne på skolen og ikke forteller dem de viktigste tingene voksne på skolen burde vite for at barna skal lære og trives.

Loven må sikre at forskrift ivaretar barns rettigheter

Tydeliggjøringen av barns grunnleggende prosessrettigheter i lovteksten må også gjøres sånn at de sikres og kommer tydelig frem i en eventuell forskrift som utdyper hvordan skole-hjem samarbeidet skal fungere.

Departementet ber om innspill på om det er behov for veiledningsmateriell om godt foreldresamarbeid. Hvis dette skal lages, er det avgjørende for barns rettssikkerhet og tillit til voksne, at veiledningsmaterialet beskriver og sikrer barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon, som de er beskrevet i vårt forslag til §§ 1-5 og 1-6.

Flytt bestemmelsen

Denne bestemmelsen kan også flyttes og samles med paragraf § 10-8

Informasjon til elevane og foreldra og § 10-9 *Foreldreutvalet for*

grunnopplæringa. På denne måten samles paragrafene om foreldresamarbeid.

§ 10-4 Skoledemokratiet

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at elevane og foreldra **systematisk** får vere med på å planleggje, gjennomføre og vurdere verksemda til skolen, mellom anna arbeidet med skolemiljøet og kvalitetsutvikling i opplæringa og fastsetjinga av skolereglar. Elevane skal ikkje delta i behandlinga av saker som er omfatta av lovfesta teieplikt.

Skolen skal leggje til rette for at alle elevane skal kunne **uttale seg trygt og fritt** ~~ytte seg~~ og oppmuntre dei til å delta i skoledemokratiet. **Det er ikke tilstrekkelig at råd og utvalg representerer elevene.**

Skolen har ansvar for å hente inn tilbakemeldinger og råd om skole- og læringsmiljøet fra alle elever på skolen. Læreren har ansvar for å hente inn tilbakemeldinger om skole- og læringsmiljøet fra alle elever i sin klasse. Tilbakemeldingene skal være sentrale momenter for utvikling av skole- og læringsmiljøet. Tilbakemeldingen skal tas på alvor og gi grunnlag for utvikling av skole- og læringsmiljøet.

Skolen skal òg hjelpe elevane i arbeidet med skoledemokratiet.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Dagens skoledemokrati får ikke vite hva som er viktig fra alle elevene

Barnekomiteens generelle kommentar nr. 1, avsnitt 8 sier: "Barns deltakelse i livet på skolen, oppretting av skoleforeninger og elevråd, undervisning og veiledning av medelever og involvering av barna i disiplinære saker ved skolen må fremmes som en del av læreprosessen, for at barna skal få erfaring med å bruke sine rettigheter." Problemet, sett fra kunnskap fra barn, er at elevråd ikke sikrer reell deltakelse for alle elevene.

Elevråd er en viktig del av det norske skolesystemet og for at elevene skal medvirke i skolen. Likevel sier mange barn at det er noen viktige utfordringer ved elevråd. Mange barn svarer at de har mye viktig de gjerne skulle sagt, men at det kjennes vanskelig å si den ærlige meningen sin til elevrådet, også når det er noe veldig viktig for dem. Mange barn har også forklart at det kan føles som at det elevrådet svarer, ikke er bygd på det mange av elevene i klassen sier eller egentlig sitter inne med og mener. For mange barn blir det da lite nyttig å ha en slik ordning.

Det er viktig og avgjørende at skoler har et system for hvordan elever skal medvirke, og hvordan de skal sikre at alle elever får sagt meningen sin ærlig og trygt, men ifølge mange barn kan ikke dette være elevrådet.

Generell kommentar nr. 12 slår fast at barn som gruppe har rett til å uttale seg i saker som berører dem. Når systemet for elevråd ikke ivaretar at alle barna får deltatt i skoledemokratiet, er ikke denne rettigheten tilstrekkelig sikret. Skoledemokratiet må lovfestes på en annen måte. Det er viktig at alle elevene i en klasse får mulighet til å si noe om hvordan klasse- og læringsmiljøet oppleves for dem, og kan komme med innspill til nøyaktig hvordan det kan bli bedre.

Skoledemokratiet må inkludere alle elever

Departementet skriver også om hva som menes med at "skolen skal legge til rette for at alle elevene skal kunne ytre seg og oppmuntre dei til å delta i skoledemokratiet": "Med «alle elevane» menes at det ikke er tilstrekkelig at skolen legger til rette for at råd og utvalg ytrer seg og deltar i skoledemokratiet. Skolen må også jobbe aktivt for å skape et trygt miljø der alle elevene kan ytre seg og delta i skoledemokratiet på ulike måter, og ikke bare gjennom elevrepresentantene i brukerorganene." Dette støtter også kunnskapen fra barn. For at dette som departementet skriver skal skje i praksis, må det stå tydeligere i lovteksten.

Bygd på kunnskap fra mange barn, foreslår vi derfor at ny opplæringslov bør tydeliggjøre at det er skolen som har det overordnede ansvaret for å systematisk hente inn tilbakemeldinger og råd fra alle elevene på skolen. Dette kan eventuelt festes i forskrift, men det må uansett stå lovfestet at skolen har et overordnet ansvar. Elevrådet kan være et supplement til skolens ansvar for å hente inn tilbakemeldinger og råd fra alle elevene, og eventuelt representere tilbakemeldingene og rådene som kommer frem.

Forslaget om tilbakemeldinger og råd fra alle elever i skolen må inn i lovtekst for at skoledemokratiet skal være en reell lovfestet rett for ALLE elevene.

§ 10-5 Organiseringa av skoledemokratiet

Grunnskolar og vidaregåande skolar skal ha eit elevråd som er valt av elevane ved skolen, om ikkje elevane vel å organisere seg på ein annan måte. Representantar for elevane i den vidaregåande opplæringa har møte- og talerett i fylkeskommunale nemnder på same måten som dei tilsette har etter kommuneloven § 13-4.

Grunnskolar skal ha eit samarbeidsutval, eit skolemiljøutval og eit foreldreråd. **Foreldrerådet skal samarbeide med og støtte elevrådet.** Vidaregåande skolar skal ha eit skoleutval og eit skolemiljøutval. Kommunen og fylkeskommunen kan i staden velje å ha andre brukarorgan, såframt krava i § 10-4 første avsnitt blir oppfylte.

Representanter for elevene skal være kjent med elevenes tilbakemeldinger og råd etter § 10-4.

~~Grunnskolar og vidaregåande skolar skal ha eit elevråd som er valt av elevane ved skolen, om ikkje elevane vel å organisere seg på ein annan måte. Representantar for elevane i den vidaregåande opplæringa har møte- og talerett i fylkeskommunale nemnder på same måten som dei tilsette har etter kommuneloven § 13-4.~~

Departementet kan gi forskrift om samansetjinga av og oppgåvene til brukarorgana etter første og andre ledd og om samansetjinga av styre som er oppretta etter kommuneloven §§ 5-10 og 10-8.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Andre ledd - Foreldrerådet må samarbeide med og støtte og elevrådet

Foreldreansvaret skal utøves ut fra barnet sine interesser og behov, jf. barneloven § 30. I generell kommentar nr. 12 avsnitt 92 påpeker barnekomiteen at staten skal oppfordre foreldre å støtte barna i å uttale seg fritt og at de skal ta hensyn til deres synspunkter. Foreldrerådets ansvar må derfor innebære å samarbeide med elevrådet, og samtidig støtte dem i hva de uttaler er viktig for elevene på skolen.

Tredje ledd - Elevrepresentanter må representere alle elevene

Elevrepresentanter må vite hva som er viktig fra mange av elevene på skolen for å være ekte representanter. Mange barn har forklart at det kan føles som at det elevrepresentanter svarer, ikke er bygd på det mange av elevene i klassen sier eller egentlig sitter inne med og mener. For mange barn blir det da lite nyttig å ha en slik ordning. For at den som representerer elevene, virkelig gjør det, er det helt avgjørende at personen vet hva elevene har gitt av tilbakemeldinger og råd til hvordan skole- og læringsmiljøet kan bli bedre.

Ny struktur på bestemmelsen

Vi foreslår å bytte om på første og andre ledd i bestemmelsen. På denne måten starter bestemmelsen med det som er felles; at både grunnskole og videregående skole skal ha elevråd. Dette gir også en bedre struktur ut i fra våre forslag om at foreldrerådet skal samarbeide med elevrådet, og at representanter for elevene skal kjenne til råd og tilbakemeldinger etter § 10-4.

§ 10-7 Skolereglar

Kommunen og fylkeskommunen skal gi forskrift om skolereglar. Skolereglane skal ha reglar om organisering av skoledemokratiet og om rettar og plikter for elevane, mellom anna om orden og oppførsel. **Reglene skal skal beskrive hvordan forebygge uheldige situasjoner, samt hvordan stoppe elever som bryter**

skolereglene på trygge måter som gjør at skolereglene ikke brytes igjen. Reglene skal utformes i samarbeid med elevene.

Kommunen og fylkeskommunen kan gi skolereglar om kva tiltak som kan brukast når elevar bryt skolereglane, og om korleis slike saker skal behandlast i tråd med elevene prosessrettigheter etter §§ 1-5 og 1-6. Skolen kan berre bruke tiltak som er fastsette i skolereglane.

Skolereglane skal skrivast slik at alle elevane, uansett alder, kan forstå dei. Kravet i forvaltningsloven § 38 første avsnitt bokstav c om kunngjering i Norsk Lovtidend gjeld ikkje.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Første ledd - Skoleregler må bli trygge og nyttige

Barnekonvensjonen og kunnskap fra barn sier tydelig at voksne i skolen må samarbeide med barn når ting om barn skal bestemmes. Det er viktig for trygghet og for at det de voksne gjør, skal hjelpe for barn. Dette gjelder også ved tiltak for når barn bryter skolereglene. Generell kommentar nr. 12, avsnitt 109 sier: "Medvirkning fra barna er helt nødvendig for å kunne skape et sosialt klima i klasserommet som stimulerer til samarbeid og gjensidig støtte, noe som er en forutsetning for barnesentrert interaktiv læring. Det er særlig viktig å ta hensyn til barnas synspunkter i arbeidet med å avskaffe diskriminering og forebygge mobbing, og når det gjelder bruk av disiplinære tiltak."

Det er grunnleggende at skolen har regler som sikrer en trygg skole for elevene. Trygghet er helt avgjørende for læring og trivsel. Skolereglene må ta utgangspunkt i prinsipper som barn og unge opplever som trygge. Barn vet mye om hvordan de trenger å bli møtt for å forhindre at de gjør dumme ting som bryter med skolereglene. Derfor må elevene samarbeides med om skolereglene.

Andre ledd - Loven må lage et trygt utgangspunkt for Udirs rundskriv

Andre ledd må inkludere "Det må tydelig komme fram at elevene har rett til å uttale seg fritt før det blir truffet beslutning om tiltak". I dag tar skolenes skoleregler utgangspunkt i rundskrivet til Udir om ordensreglement, som bygger på opplæringsloven. For at skolereglene skal sikre barns rett til å uttale seg etter barnekonvensjonen, er barn avhengige av at opplæringsloven tydelig setter krav til hvordan disse reglene må se ut.

Mange barn opplever å bli møtt med kjeft, anmerkninger eller andre konsekvenser som kan oppleves som straff når de bryter skolereglene. Dette gjør det utrygt å fortelle hva det handler om når de gjør dumme ting. Da får ikke barn uttalt seg fritt. Sånn som det gjøres i dag, er dette ingen selvfølge. Da er det også mange barn som ikke får nyttige tiltak eller hjelp for grunnen til at de gjør de dumme tingene.

Hvis lovbestemmelsen hadde sikret barns rett til å uttale seg fritt, ville det satt et mye mer rettssikkert utgangspunkt for ordensreglementet til Udir. Derfor vil det ha stor betydning at ny opplæringslov tydeliggjør dette.

§ 10-8 Informasjon til elevane og foreldra

Kommunar og fylkeskommunar skal gi elevar og foreldre den informasjonen dei har bruk for, mellom anna om opplæringa, skolemiljøet og skolereglane, **om innholdet i §§ 1-5 og 1-6**, og om dei rettane og pliktene elevane elles har, **på en forståelig måte**.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

FNs barnekonvensjons artikkel 42 sier: "Partene forplikter seg, gjennom egnede og aktive tiltak, til å gjøre konvensjonens prinsipper og bestemmelser alminnelig kjent både for voksne og barn."

Vi må forstå artikkel 42 i sammenheng med konvensjonens artikkel 4: "Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon."

Barn og foreldre må få vite om barns grunnleggende prosessrettigheter

Mange barn vet ikke hvilke rettigheter de har. Da kan det være vanskelig å vite om de kan si ifra når noe kjennes feil. De må få nok informasjon til å kunne si ifra når deres rettigheter ikke blir ivarettatt, og det må inn i lovteksten.

Departementet skriver at det "ikke er nyttig å nevne noen temaer eller rettigheter særskilt i lovteksten." Dette er vi ikke enig i. Barns rettigheter etter barnekonvensjonen, særlig barns fire grunnleggende prosessrettigheter, må nevnes i denne bestemmelsen.

I barnekomiteens generelle kommentar nr. 1, avsnitt 20 står det:

"Generelt kan man si at de forskjellige tiltakene som det kreves at partene skal gjennomføre, for å følge opp sine forpliktelser i henhold til konvensjonen, vil være utilstrekkelig dersom teksten til konvensjonen ikke er gjort skikkelig kjent, slik de er pålagt å sørge for i henhold til bestemmelsene i artikkel 42. Bedre kjennskap til konvensjonsteksten vil også gjøre det lettere for barna å fremme og forsvare sine rettigheter i dagliglivet." En del av foreldreansvaret er også å gjøre barna i stand til å utøve sine rettigheter, jf. generell kommentar nr. 12, avsnitt 91.

Vi foreslår å ta inn i lovteksten at elevene og foreldrene skal få informasjon om innholdet i §§ 1-5 og 1-6 da disse dekker barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon.

Bygd på svar i Forandringsfabrikkens undersøkelser, er disse de fire rettighetene som er viktigst for barn at sikres i praksis for at de skal kunne fortelle viktige ting de voksne på skolen burde vite, og for at avgjørelser voksne tar blir nyttige og trygge. For at elevene eller foreldrene skal kunne si ifra om disse rettighetene blir ivare tatt, er det avgjørende at de får informasjon om dem. Dette må sikres i loven.

KAPITTEL 11 Arbeidet for å sikre at elevane har tilfredsstillande utbytte av opplæringa

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon i bestemmelser kunnskap fra barn viser at det er ekstra viktig at de sikres for å bli reelle i praksis
- Legge til at elevene som klasse sin rett til å uttale seg i § 11-1
- Hvordan samarbeide med eleven for å sikre at tiltak blir riktig når en voksen er bekymret for at eleven ikke lærer godt nok
- Tydeliggjøre at intensiv opplæring skal bygge på en konkret vurdering for hvert barn.
- Sikre barn på klassenivås rettigheter til å uttale seg og få hensynet til barnas beste vurdert
- Sakkyndig arbeid må sikre barns prosessrettigheter
- Tydeliggjøre at barn må samarbeides med ved utarbeidelse av en individuell opplæringsplan
- Sikre en regelmessig oppfølging på om eleven føler at ekstrahjelpen er nyttig

§ 11-1 Tilfredsstillande utbytte av opplæringa

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at opplæringa er (tilpassa/universell), det vil seie at elevane skal få eit tilfredsstillande utbytte av opplæringa uavhengig av funksjonsnivå, og at alle skal få utnytta og utvikla evnene sine.

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at lærarane følgjer med på utviklinga til elevane og **bygd på at elevene får uttale seg fritt**, vurdere om dei har tilfredsstillande utbytte av opplæringa.

Kommunen og fylkeskommune skal **ta ansvar** ~~sørge for at lærane melder frå til rektor~~ dersom det er tvil om at ein elev har tilfredsstillande utbytte av opplæringa. **Eleven må få informasjon om bekymringen og mulige tiltak, og må få uttale seg fritt om hva den opplever at hindrer utbytte av opplæringa.** Om

læreren og eleven mener det er nødvendig ~~det må til~~, skal læreren melde ifra til rektor og skolen setje i verk egne tiltak. Tiltak skal være til elevens beste etter §§ 1-5 og 1-6.

Kommunen og fylkeskommunen må ta ansvar dersom det er tvil om flere elever i samme klasse har tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Elevene i klassen må få informasjon om bekymringen og mulige tiltak, og må få uttale seg fritt om hva de opplever at hindrer utbytte av opplæringen. Dersom det er nødvendig, skal skolen sette i verk egne tiltak. Tiltaket skal være til det beste for elevene.

Skolen skal følge opp eleven regelmessig og vurdere ~~om~~ tilkaka som er igangsatt. ~~er nok til å gi eleven~~ Eleven må få uttale seg fritt om tiltakene har vært nyttige, ført til at eleven har eit tilfredsstillende utbytte av opplæringa, og hva eleven ønsker fremover. Tiltak må justeres etter elevens uttalelser. Skolen skal vurdere sammen med eleven ~~eller~~ om eleven kan trenge individuelt tilrettelagt opplæring.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Andre til fjerde ledd

Det må stå i lovteksten at eleven også skal få være med å uttale seg i vurderingen av om eleven "får tilfredsstillende utbytte av opplæringen". De voksne i skolen må samarbeide med eleven helt fra de blir tvil om at eleven har tilfredsstillende utbytte av opplæringen, og gjennom hele prosessen. Elevens egne opplevelse er helt avgjørende for å kunne ta en avgjørelse på om og hva som kan gjøres for at eleven skal kunne få best mulig utbytte av opplæringen.

Uten dette vil barns rettigheter i prosess ikke være tilstrekkelig ivaretatt. Det vil da være tilfeldig om resultatet blir til det beste for barnet. Det er også alvorlig både for eleven, lærerne og skolen hvis det brukes tid og ressurser på tiltak som eleven ikke kjenner at blir nyttige.

Formålet med § 11-1 er å tydeliggjøre at skolen har en plikt til å følge med på og vurdere om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen, jf. høringsnotatet s. 176. Departementet mener at bestemmelsens andre ledd hvor det står at lærerne skal «følge med på utviklinga til elevane og vurdere om dei har tilfredsstillende utbytte av opplæringa» implisitt medfører at lærerne også må undersøke elevens behov.

Dette er ikke tydelig ut i fra lovens ordlyd, noe som kan føre til at dette ikke vil bli gjennomført i praksis. Både barns rettigheter i prosess og kunnskap fra barn peker tydelig mot at barnets rett til å uttale seg bør stå klart i lovteksten i andre, tredje og fjerde ledd.

For å sikre at skolen vurderer om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen, har departementer videreført utvalgets forslag om at læreren skal

melde i fra til rektor dersom det er tvil om dette. Ordlyden av det foreslåtte tredje ledd, gir ingen indikasjon for at eleven skal inkluderes i prosessen. Det vil være i strid med elevens rettigheter om saker vurderes og tiltak gjennomføres uten at eleven har fått rett til å uttale seg.

Klassen har rett til å uttale seg og at hensynet til deres beste vurderes

Vi har videre foreslått et nytt fjerde ledd om bekymring for tilfredsstillende opplæring og mulige tiltak for en hel klasse. Det er for å sikre elevenes prosessrettigheter også når tiltak vurderes på gruppenivå. Barnekonvensjonen sier at barns rett til å uttale seg fritt i handlinger og avgjørelser som berører dem, også gjelder på gruppenivå. Ved at elevene får uttale seg, gjør dette at de voksne får et bedre grunnlag for å sette inn mer treffsikre tiltak, også hvis den pedagogisk-psykologiske tjenesten senere skal kobles på og veilede læreren eller gjøre annet arbeid inn mot klassen som gruppe.

Barns rettigheter må ivaretas bedre

I høringsnotatet på s. 210 står det at flere høringsinstanser er bekymret for barns rettssikkerhet når kravet om sakkyndig vurdering fjernes for enkelte vedtakstyper. Hvis barnets rett til å få informasjon og barns rett til å uttale seg presiseres i lovteksten, som er to av barns grunnleggende prosessrettigheter, kan dette bidra til at barns rettssikkerhet ivaretas bedre i praksis.

Hvis dette forslaget iverksettes uten å sikre barns prosessrettigheter, kan det føre til at enda flere av barns rettigheter i praksis vil bli brutt. De voksne på skolen MÅ derfor først snakke med barna. Barna må få informasjon før saken sendes videre. Dette vil bidra til å sikre at riktige tiltak eventuelt settes inn. Bygd på kunnskap fra barn og barns rettigheter har Forandringsfabrikken derfor utarbeidet et forslag som ivaretar bestemmelsens formål, og samtidig også sikrer barnets rettigheter.

Femte ledd - Hjelp må kjennes nyttig og må kunne justeres

Når hjelp settes i gang, er det viktig å sjekke med barnet om hjelpen oppleves nyttig, hva som kan gjøres bedre og hvorfor. Lovforslaget sier allerede at tiltakene som er satt inn skal vurderes, men dette er ikke nok for å sikre i praksis at barn inkluderes i denne vurderingen.

Vi har foreslått endringer i siste ledd som innebærer en plikt for skolen å følge opp eleven regelmessig når den får ekstrahjelp av skolen. Etter barnekomiteens generelle kommentarer, har barn også rett på en slik regelmessig oppfølging.

Barnekomiteens generelle kommentar nr. 14, avsnitt 93 sier: "Alle beslutninger om omsorg, behandling, plassering og andre **tiltak som gjelder barnet må følges opp regelmessig** med tanke på hans eller hennes oppfatning av tid, og hans eller hennes økende kapasitet og utvikling (art. 25)."

Dette må lovfestes for å sikre at tiltakene et barn må leve med oppleves mest mulig nyttige og kan justeres raskt hvis de ikke er det. Selv om de tiltakene som ble satt inn på et tidspunkt ble vurdert å være til barnets beste da, kan dette endre seg. Generell kommentar nr 14, avsnitt 11 sier: "Barnets beste er et dynamisk begrep som omfatter ulike problemstillinger som er i kontinuerlig utvikling."

I vurderingen av hva som er barnets beste, er barnets uttalelse et sentralt moment. Det må derfor lovfestes at barnet er del av og får uttale seg ved den regelmessige oppfølgingen.

§ 11-2 Intensiv opplæring på 1.-4. trinn

På 1. til 4. trinn skal kommunen sørge for at elever som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller rekning, raskt får eigna intensiv opplæring. Dersom det er best for eleven, kan den intensive opplæringa i ein kort periode givast som eineundervisning. **Hva som er best for eleven beror på en konkret og individuell vurdering etter §§ 1-5 og 1-6.**

§ 11-3 Intensiv opplæring i den vidaregåande opplæringa

I den vidaregåande opplæringa skal fylkeskommunen sørge for at elever som står i fare for ikkje å bestå fag, raskt får eigna intensiv opplæring. Dersom det er best for eleven, kan den intensive opplæringa i ein kort periode givast som eineundervisning. **Hva som er best for eleven beror på en konkret og individuell vurdering etter § 1-5 og § 1-6.**

§ 11-7 Vedtak om individuelt tilrettelagd opplæring og krav om sakkunnig vurdering

Før kommunen eller fylkeskommunen avgjer om ein elev skal få individuelt tilrettelagd opplæring, skal dei hente inn ei sakkunnig vurdering frå den pedagogisk-psykologiske tenesta. Den pedagogisk-psykologiske tenesta skal ta stilling til om eleven treng individuelt tilrettelagd opplæring. Dersom eleven òg treng personleg assistanse eller fysisk tilrettelegging etter §§ 11-4 og 11-5, skal den sakkunnige vurderinga gi ei heilskapleg vurdering av kva for tilrettelegging eleven treng.

Et vedtak om individuell tilrettelagt opplæring skal rette seg etter hva som er det beste for eleven etter §§ 1-5 og 1-6. Det skal stå tydelig i vedtaket at dette er vurdert.

Kommunen og fylkeskommunen kan berre fråvike den sakkunnige vurderinga dersom dei basert på elevens uttalelser kjem til vurderer det er til elevens beste at eleven kan få tilfredsstillande utbytte av opplæringa på ein annan måte. Ei slik avgjerd skal vere grunngitt i vedtaket. I vedtak om individuelt tilrettelagd opplæring kan det gjerast unntak frå reglane om innhaldet i og organiseringa av opplæringa.

Eleven eller foreldra må samtykkje før kommunen eller fylkeskommunen gjer ei sakkunnig vurdering, og før dei gjer vedtak om individuelt tilrettelagd opplæring. Eit tilbod om individuelt tilrettelagd opplæring skal utarbeidast i samråd med eleven og foreldra, og eleven skal få uttale seg fritt om foreldrenes meninger angående hvilken hjelp de tenker eleven bør få. ~~og det~~ Det skal leggjast stor vekt på kva eleven og foreldra meiner.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Andre og tredje ledd

Departementet skriver på s. 196 i høringsnotatet at de ikke anser det som hensiktsmessig å presisere barnets beste og barnets rett til å bli hørt i bestemmelsen, da det er foreslått egne bestemmelser om dette i §§ 10-1 og 10-2. Vi mener likevel det er nødvendig med noen presiseringer for å anvende prinsippene mer konkret på situasjonene som er aktuelle etter denne bestemmelsen.

I høringsnotatet viser departementet til Meld. St. 6 (2019-2020) *Tidlig innsats og inkluderende felleskap i barnehage, skole og SFO*. Her påpekes det at en utfordring er at eleven ikke blir hørt og ikke får være med å bestemme hvordan individuelt tilrettelagt opplæring bør være. I tillegg kommer det frem at utfordringen med dagens regelverk blant annet er at "regelverket ikke praktiseres etter intensjonen", slik at spesialundervisningen til mange elever er et dårligere tilbud enn hvis de hadde fulgt den ordnære undervisningene.

Kunnskap fra barn viser også at det må skje en endring på dette området. Mange barn har opplevd at de ikke får være med å bestemme eller får si hva som er viktig for dem til skolen eller PPT, når de skal få ekstrahjelp. Mange har da fått ekstrahjelp som ikke har kjentes nyttig. De fleste av dem som fikk sagt hva som var viktig for dem og har fått være med å bestemme, fikk bedre hjelp. For mange ble det bedre å være på skolen. Det ble lettere å konsentrere seg, forstå fagene og være i timene. Det ble også mer interessant, motiverende og gøy å være på skolen. Det gjorde at mange lærte bedre enn før. Noen har hatt ekstrahjelp lenge. Noe som går igjen er at hjelpen ble nyttig først da barna fikk være med å bestemme.

Kunnskap fra barn viser hvor viktig det er for elevene at deres prosessrettigheter sikres når kommunen/fylkeskommunen skal fatte vedtak om individuelt

tilrettelagt opplæring. Det viser også viktigheten av å tydeliggjøre dette i lovteksten, slik at loven ikke gir rom for en praksis som ikke ivaretar elevens rettigheter.

Fjerde ledd

I fjerde ledd foreslår vi å ta inn i lovteksten "eleven skal få uttale seg fritt om foreldrenes meninger angående hvilken hjelp de tenker eleven bør få". FNs barnekomité sier i generell kommentar nr. 12 at barn trenger informasjon som gjør det mulig å uttale seg om saken. Kunnskap fra barn viser at flere barn har opplevd at det foreldrene eller andre voksne rundt barnet har ment, har hatt stor eller større betydning enn deres mening når ekstrahjelp har blitt bestemt. Da kan hjelpen bli litt eller veldig feil.

Å tydeliggjøre barns rett til å uttale seg akkurat her, vil kunne sikre at i tilfeller der foreldrene mener noe barnet tenker vil være unyttig ekstrahjelp, får barnet en mulighet til å forklare dette.

I siste setning i fjerde ledd har departementet foreslått følgende: "Det skal leggjast stor vekt på kva eleven og foreldra meiner". Eit tilbod om individuelt tilrettelagd opplæring er en handling som berører barnet, og derfor skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. FNs barnekonvensjon sier klart at i vurderingen av hva som er det beste for eleven er det barnets mening som skal være et sentralt moment, ikke foreldrenes mening. Foreldrene har rett til å veilede og støtte barnet etter blant annet barnekonvensjonen artikkel 5.

Å sette inn at også forelderens mening skal tillegges stor vekt, er ikke i tråd med prinsippene etter barnekonvensjonen. Foreldrene kan være med i utarbeidelsen, men det blir grunnleggende feil å legge opp til at deres mening skal tillegges stor vekt, likestilt med barnets uttalelse. Loven må sikre barnets rett til å uttale seg fritt, og at barnets uttalelse blir et sentralt moment i vurderingen av barnets beste.

§ 11-8 Sakkundig vurdering ~~Kva den sakkunnige vurderinga skal innehalde~~

Før sakkyndig vurdering utarbeides, skal den pedagogisk-psykologiske tenesta sikre at

- a) eleven får god og forståelig informasjon om hvorfor voksne vil snakke med eleven, hva de vil gjøre med det barnet forteller, hva den pedagogisk-psykologiske tjenesten er og hva de kan hjelpe med,

- b) eleven får mulighet til å snakke alene med den pedagogisk-psykologiske tjenesten, eller med en trygghetsperson, et sted eleven har uttrykt er trygt å snakke,
- c) eleven får informasjon om hvilke muligheter for hjelp som finnes og mulighet til å uttale seg om disse,
- d) eleven får informasjon om at det blir skrevet referat fra samtalen med eleven og at eleven har rett til innsyn i dette.

I den sakkunnige vurderinga skal den pedagogisk-psykologiske tenesta alltid greie ut om

- a) eleven sitt utbytte av opplæringa
- b) kvifor eleven eventuelt ikkje har tilfredsstillande utbytte av opplæringa
- c) kva som er realistiske opplæringsmål for eleven
- d) kva tiltak som kan gi eleven eit tilfredsstillande utbytte av opplæringa
- e) kva kompetanse dei som skal gi opplæringa, må ha, dersom det skal gjerast unntak frå kompetansekrava
- f) Elevens egne synspunkter og uttalelser og hvordan dette er vurdert.

Eleven skal få tilgang til den sakkyndige vurderingen og mulighet til å uttale seg om denne.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Første ledd

I denne bestemmelsen foreslår vi et nytt første ledd. Vi er bekymret for at departementets forslag ikke vil sikre barns grunnleggende prosessrettigheter ved utforming av en sakkyndig vurdering. Bestemmelsen beskriver kun hva som skal stå i den sakkyndige vurderingen, ikke hvordan PPT skal gå frem for å utarbeide en sakkyndig vurdering.

Mange barn som har fått hjelp fra PPT, vet ikke hva en sakkyndig vurdering er eller at det har blitt skrevet en sakkyndig vurdering om dem. Mange av de som har visst om den sakkyndige vurderingen, har ikke blitt involvert i arbeidet med den før helt mot slutten. Denne praksisen må endres, og fagfolk må få en lov som sikrer at de vet hvordan ivareta barns rettigheter.

Den sakkyndige vurderingen kan avgjøre mye om hvilken hjelp barn får og bli grunnlaget for den individuelle opplæringsplanen skolen utarbeider. For å sikre at innholdet i vurderingen blir mest mulig treffsikkert for barnet, må fremgangsmåten for å sikre barns prosessrettighet inn i loven.

Vi viser også til forklaringen i kapittel 1 om hvorfor denne endringen er avgjørende for barn. Hvis loven sikrer at det sakkyndige arbeidet ivaretar barns rettigheter, kommer flere voksne i PPT til å kunne møte barn på en måte som

gjør at barn de får fortalt hva som er viktig for at ekstrahjelp skal kjennes nyttig og trygg.

Andre ledd

Utvalget og departementet har valgt å spesifikt ramse opp hva den sakkyndige vurderingen skal inneholde i stedet for å utarbeide en forskrift.

I generell kommentar 14, avsnitt 14b står det at staten har "Plikt til å sikre at alle rettslige og administrative avgjørelser, samt prinsipper og lovgivning som gjelder barn, viser at barnets beste har vært et grunnleggende hensyn. Dette innbefatter å beskrive hvordan barnets beste har blitt undersøkt og vurdert, og hvilken vekt dette har blitt tilskrevet i vedtaket."

For at den sakkyndige vurderingen skal gjøres i tråd med deg som er sitert ovenfor, er det viktig at det står i bestemmelsen at den sakkyndige vurderingen også må inneholde barnets egne synspunkter og uttalelser og hvorvidt dette er vektlagt.

Tredje ledd

Vi foreslår et nytt tredje ledd som sier: "Eleven skal få mulighet til å lese den sakkyndige vurderingen og uttale seg om denne."

Bakgrunnen for dette ligger i barnekomiteens generelle kommentar 12, avsnitt 45: "Siden barnet har rett til å kreve at hans eller hennes synspunkter blir tillagt behørig vekt, skal beslutningstakeren orientere barnet om utfallet av prosessen, og forklare hvordan hans/hennes synspunkter er blitt tatt hensyn til. Tilbakemeldingen er en garanti for at barnets synspunkter ikke bare blir hørt som en formalitet, men også tatt alvorlig. Informasjonen kan gi barnet grunnlag for å insistere, samtykke eller legge fram et nytt forslag, (...)."

For å sikre denne rettigheten for barn, må dette inn i loven. Den sakkyndige vurderingen kan bli grunnlaget for den individuelle opplæringsplanen skolen utarbeider og da må barn få muligheten til å si ifra hvis noe i den sakkyndige vurderingen bør endres.

Forklaring til endring av overskrift

På grunn av de endringene som er foreslått og forklart ovenfor, foreslår vi også å endre overskriften til "Sakkundig vurdering". På denne måten kan overskriften inkludere presiseringene om hvordan det sakkyndige arbeidet skal skje.

§ 11-10 Individuell opplæringsplan

Skolen skal utarbeide en individuell opplæringsplan for elever som får individuelt tilrettelagd opplæring. **Planen skal utarbeides i samarbeid med eleven, etter §**

1-5 og §1-6. I planen skal det stå kva som er måla for og innhaldet i opplæringa, og korleis ho skal drivast.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Mange barn opplever at hvis de voksne rundt mener mye om hva som blir nyttig hjelp for barnet, og dette får stor vekt i stedet for hva barnet selv føler er god hjelp, blir ikke hjelpen like nyttig. For at målene og den individuelle opplæringsplanen skal kjennes nyttig for elevene, er det å samarbeide med elevene helt avgjørende.

Å utarbeide den individuelle opplæringsplanen er en handling som berører og retter seg konkret mot eleven, og eleven har derfor rett til å uttale seg fritt om planen og elevens uttalelse skal sikres at får en sentral plass i vurderingen. Dette er helt avgjørende for at tiltak skal bli nyttige. Barn må i årene som kommer slippe å få individuelle opplæringsplaner som voksne i beste mening har bestemt, uten at eleven først har fått uttalt seg trygt.

For å sikre barns rettigheter etter barnekonvensjonen og reell medvirkning, må henvisningen til §§ 1-5 og 1-6 inn. Formuleringen "i samarbeid med" er valgt for å presisere at eleven skal være med i hele prosessen med utformingen av planen. Det betyr at det ikke er tilstrekkelig at barnet har blitt hørt en gang og så utarbeider skolen planen uten elevens medvirkning etterpå.

§ 11-11 Årleg evaluering av utbytte av den individuelt tilrettelagte opplæringa

Skolen skal i samarbeid med eleven éin gong i året utarbeide ei skriftleg oversikt over den individuelt tilrettelagte opplæringa eleven har fått, og ei vurdering av utviklinga til eleven sett opp mot måla i den individuelle opplæringsplanen. Eleven eller foreldre skal få tilgang til oversikta og vurderinga. Når eleven er under 15 år eller ved samtykke fra eleven, kan foreldrene få tilgang.

Skolen skal i tillegg følge opp eleven regelmessig og vurdere tiltakene som er igangsatt. Eleven må få uttale seg fritt om tiltakene har vært nyttige, ført til at eleven lærer bedre og hva eleven ønsker fremover. Den individuelt tilrettelagte opplæringa må justeres etter elevens uttalelser.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Første ledd

I første setning foreslår vi å legge inn at skolen skal utarbeide en oversikt og vurdering "i samarbeid med eleven". De voksne kan ikke vurdere selv hvordan eleven føler at hjelpen har funket. Eleven har rett til å uttale seg om sin utvikling. Hvis eleven får uttalt seg fritt om hva den føler om sin egen utvikling,

kan skolen skrive en mer nøyaktig vurdering. For å sikre at elevens rett til å uttale seg ivaretas i praksis, må denne presiseringen inn.

I første avsnitt kan det ikke stå at "Eleven eller foreldre skal få tilgang til oversikten og vurderinga". Alle elever, uavhengig av alder og i alle tilfeller, må få tilgang til oversikten og vurderingen. Det må gjøres klart at det ikke er tilstrekkelig at kun foreldrene får tilgang. Det følger av fvl. § 18 at utgangspunktet er at en mindreårig har rett til å innsyn i en forvaltningssak, selv om en forelder ellers representerer barnet. Dette ble tatt inn i forvaltningsloven for å synliggjøre prinsippet om barns rett til innsyn jf. Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 40. På samme måte bør bestemmelsen i opplæringsloven klart få frem at eleven har en selvstendig rett til innsyn, selv om også foreldrene har det.

Etter lovforslagets § 24-4 har den som har fylt 15 år selvråderett i spørsmål knyttet til opplæring, blant annet samtykke til spesialundervisning. Det er derfor viktig å presisere at det er tilstrekkelig at kun eleven får tilgang når den er over 15, med mindre eleven samtykker til at også foreldrene kan få tilgang. Det kan derfor ikke stå "eleven eller foreldrene" som det gjør nå.

Andre ledd

Når hjelp settes i gang, er det viktig å sjekke med barnet om hjelpen oppleves nyttig, hva som kan gjøres bedre og hvorfor. Vi har foreslått et nytt andre ledd som innebærer en plikt for skolen å følge opp eleven regelmessig når den får individuelt tilrettelagt opplæring. Etter barnekomiteens generelle kommentarer, har barn også rett på en slik regelmessig oppfølging.

Barnekomiteens generelle kommentar nr. 14, avsnitt 93 sier: "Alle beslutninger om omsorg, behandling, plassering og andre **tiltak som gjelder barnet må følges opp regelmessig** med tanke på hans eller hennes oppfatning av tid, og hans eller hennes økende kapasitet og utvikling (art. 25)."

Dette må lovfestes for å sikre at tiltakene et barn må leve med oppleves mest mulig nyttige og kan justeres raskt hvis de ikke er det. Selv om de tiltakene som ble satt inn på et tidspunkt ble vurdert å være til barnets beste da, kan dette endre seg. Generell kommentar nr 14, avsnitt 11 sier: "Barnets beste er et dynamisk begrep som omfatter ulike problemstillinger som er i kontinuerlig utvikling."

En del barn som har opplevd at de ikke har fått være med å bestemme ekstrahjelp, har hatt ekstrahjelp i flere år uten at noen har spurt om hjelpen funker. De har da ikke fått sagt ifra, og hjelpen har ikke blitt nyttig for dem. Rådene som går igjen fra barn forteller tydelig at skolen må sammen med hvert enkelt barn finne ut hvordan og hvor ofte barn kan gi tilbakemelding på hjelpen og tiltakene som settes inn.

Derfor må elevenes rett til en regelmessig oppfølging sikres i loven.

KAPITTEL 12 Skolemiljøet til elevane

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon i bestemmelser kunnskap fra barn viser at det er ekstra viktig at de sikres for å bli reelle i praksis
- Tydeliggjøre at elevene skal bli samarbeidet med i saker om skolemiljøet og hvilke plikter skolen har for å sikre dette.
- Sikre at elevene får ta del i arbeidet med forebyggende tiltak
- Sikre barns rettigheter ved melding dersom en som arbeider på skolen, krenker en elev
- Foreslått inn igjen barns prosessrettigheter i bestemmelsen om statsforvaltaren sin håndheving av aktivitetsplikten i enkeltsaker

§ 12-3 *Nulltoleranse og førebyggjande arbeid*

Skolen skal ikkje godta krenkjande oppførsel, som til dømes mobbing, vald, diskriminering og trakassering.

Skolen skal arbeide **systematisk** ~~jamt og trutt~~ for at alle elevane skal ha eit trygt og godt skolemiljø. **Elevene skal selv få delta i utformingen av dette arbeidet og forebyggende tiltak. Dette kan gjøres i sammenheng med plikten etter § 10-4.**

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Vi foreslår å endre ordlyden til systematisk, for å sikre at skoler har et systematisk arbeid for lage et trygt og godt skolemiljø. Sånn at det ikke blir opp til hver enkelt skole å velge, hvor mye trygt og godt skolemiljø skal jobbes med.

Generell kommentar nr. 12, avsnitt 109 sier: "Medvirkning fra barna er helt nødvendig for å kunne skape et sosialt klima i klasserommet som stimulerer til samarbeid og gjensidig støtte, noe som er en forutsetning for barnesentrert interaktiv læring. Det er særlig viktig å ta hensyn til barnas synspunkter i arbeidet med å avskaffe diskriminering og forebygge mobbing, og når det gjelder bruk av disiplinære tiltak. (...)".

Barns rett til å uttale seg fritt må komme tydeligere frem i lovteksten. Den må tydelig sikre at elevene blir inkludert i arbeidet om et trygt og godt skolemiljø og

i utformingen av forebyggende tiltak. Dette kan bli avgjørende at for å sikre at tiltakene blir nyttige og trygge for elevene.

I høringsnotatet skriver departementet på s. 697: "Forebyggende tiltak kan settes i verk både på skole-, gruppe- og individnivå, og det er viktig at elevene selv får delta i utformingen av dette arbeidet, jf. forslaget § 10-2." Dette må sikres i praksis, som barnekomiteen skriver.

En måte å sikre at elevene på skole- og gruppenivå får sagt hva som er viktig for et trygt og godt skolemiljø, kan gjøres ved å hente inn tilbakemeldinger og råd som skrevet i vårt endringsforslag til § 10-4 om skoledemokratiet. Denne henvisningen mener vi er viktig for at skolen skal få vite hva som kan bli nyttige tiltak fra flest mulig elever.

§ 12-4 Plikt til å sikre eit trygt og godt psykososialt skolemiljø (aktivitetsplikt)

Alle som arbeider på skolen, skal følgje med på korleis elevane har det, og om mogleg gripe inn dersom nokon krenkjer ein elev med til dømes mobbing, vald, diskriminering eller trakassering.

Dersom en som arbeider på skolen får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har ei trygt og godt skolemiljø, skal den sikre at eleven får informasjon om dette og at eleven får mulighet til å uttale seg fritt om **bekymringen**. ~~Alle som arbeider på skolen, skal melde frå til rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø.~~ Skolen skal snarast undersøkje saka. Dette gjelder også når en elev selv sier ifra om at den ikke har det trygt og godt.

Alle som arbeider i skolen, skal melde fra til rektor når det bygd på elevens uttalelser er grunn til å tro at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal melde frå til kommunen og fylkeskommunen i alvorlege tilfelle. Ved melding til rektor, kommune eller fylkeskommune, må skolen sikre elevens rettigheter etter § 1-6.

Skolen skal snarest rette opp situasjonen med egnede tiltak. ~~Når ein elev seier at ho eller han ikkje har det trygt og godt, skal skolen snarast undersøkje saka og rette opp situasjonen med eigna tiltak. Det same gjeld når ei undersøking som skolen sjølv har sett i gang, viser at ein elev ikkje har det trygt og godt.~~ Tiltaka skal veljast på grunnlag av ei konkret og fagleg vurdering av hva som er elevens beste etter § 1-5, og må tilpasses den konkrete saken og årsaken til at eleven ikke har det trygt og godt.

Skolen skal i samarbeid med eleven lage ein skriftleg plan for tiltaka i ei sak. I planen skal det stå

- a) kva problem tiltaka skal løyse
- b) kva tiltak skolen har planlagt
- c) når tiltaka skal gjennomførast
- d) kven som skal gjennomføre tiltaka
- e) når tiltaka skal evaluerast

Skolen skal dokumentere kva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikta etter første til femte avsnitt, i den forma og det omfanget som er nødvendig. Eleven må få informasjon og uttale seg om det som dokumenteres.

Skolen skal i tillegg følge opp eleven regelmessig og vurdere tiltakene som er igangsatt. Eleven må få uttale seg fritt om tiltakene har ført til at eleven har et tryggere og bedre skolemiljø og hva eleven ønsker fremover. Tiltak må justeres etter elevens uttalelser.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Overordnet innspill til bestemmelsen

Departementet har valgt å ikke ta med at barnet skal få uttale seg, og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i saker etter §12-4. Dette kan bli skummelt for barn. Bestemmelsen beskriver at voksne skal følge med og observere barn, melde videre, sette i gang undersøkelser og gjøre tiltak. Hvis barns rettigheter for å bli samarbeidet med ikke tydeliggjøres i denne bestemmelsen, er vi redde for at loven i praksis vil føre til at voksne kan sette i gang undersøkelser og tiltak uten å sikre barns rettigheter etter §§ 1-5 og 1-6.

Hvis voksne gjør dette bak ryggen til barn, kan barn miste tillit og det kan bli for utrygt til at barna klarer å fortelle det viktigste voksne burde vite. Da kan saken bli dårligere opplyst, og tiltak som settes i gang kan bli mindre treffsikre. For å sikre barns rettigheter og trygge og nyttige tiltak, ber vi om at barns rettigheter settes tydelig inn igjen.

Artikkel 4 sier:

“Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak for å gjennomføre de rettigheter som anerkjennes i denne konvensjon.”

Departementet påpeker i høringsnotatet at: “For at elevenes rett til medvirkning skal være reell, må skolen sørge for at elevene får informasjon om prosessen og inviteres til å beskrive situasjonen slik de opplever den og gi uttrykk for sine meninger, sin vilje og sine ønsker.»

I en evaluering av § 9A (utført av Deloitte juni 2019 for Udir) melder mange skoler om mer systematisk oppfølging og økt fokus på forebyggende arbeid. De

sier også at § 9A sånn den står i dagens lov har bidratt til en sterkere elevstemme og økt vektlegging av elevens subjektive opplevelse av skolehverdagen. I tillegg viser evalueringen at i de sakene der Fylkesmannen er inne, så snakker de nesten alltid direkte med eleven. Vi er veldig glade for disse resultatene. Det er utrolig viktig at skolene fortsetter å høre på elevene. Trygghet for elevene er det viktigste. I arbeidet med å skape trygghet for alle- og for den enkelte, må skolen sikre barnets rettigheter og samarbeide med elevene. Vi mener derfor elevenes rett til å få informasjon og uttale seg fortsatt må stå klart i bestemmelsen.

Tredje ledd

Vi foreslår å samle det om å melde videre til rektor og eventuelt kommune/fylkeskommune i alvorlige tilfeller i samme avsnitt. På denne måten blir bestemmelsen ryddigere.

Ellers foreslår vi også en tydeliggjøring av barns rettigheter ved melding til rektor og andre, som forklares i det overordnede innspillet ovenfor.

Siste ledd

Når hjelp settes i gang, er det viktig å sjekke med barnet om hjelpen oppleves nyttig, hva som kan gjøres bedre og hvorfor. Vi har foreslått et nytt siste ledd som innebærer en plikt for skolen å følge opp eleven regelmessig etter tiltak er satt i gang etter § 12-4. Etter barnekomiteens generelle kommentarer, har barn også rett på en slik regelmessig oppfølging.

Barnekomiteens generelle kommentar nr. 14, avsnitt 93 sier: "Alle beslutninger om omsorg, behandling, plassering og andre **tiltak som gjelder barnet må følges opp regelmessig** med tanke på hans eller hennes oppfatning av tid, og hans eller hennes økende kapasitet og utvikling (art. 25)."

Dette må lovfestes for å sikre at tiltakene et barn må leve med oppleves mest mulig nyttige og kan justeres raskt hvis de ikke er det. Selv om de tiltakene som ble satt inn på et tidspunkt ble vurdert å være til barnets beste da, kan dette endre seg. Generell kommentar nr 14, avsnitt 11 sier: "Barnets beste er et dynamisk begrep som omfatter ulike problemstillinger som er i kontinuerlig utvikling."

Derfor må elevenes rett til en regelmessig oppfølging sikres i loven.

§ 12-5 Plikt til å melde frå dersom ein som arbeider på skolen, krenkjer ein elev

Dersom ein som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at ein annan som arbeider på skolen, krenkjer ein elev med til dømes mobbing, vald,

diskriminering eller trakassering, skal vedkommande **sikre at barnet får informasjon om dette og får mulighet til å uttale seg fritt om bekymringen før det meldes fra til rektor.** ~~straks melde fra til rektor.~~ Rektor skal melde fra til kommunen eller fylkeskommunen.

Dersom ein som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at ein i leiinga ved skolen krenkjer ein elev med til dømes mobbing, vald, diskriminering eller trakassering, skal vedkommande **sikre at barnet får informasjon om dette og får mulighet til å uttale seg fritt, før det meldes fra** til kommunen eller fylkeskommunen direkte.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Mange barn har forstått at det de har sagt, har blitt fortalt videre uten at de først har blitt samarbeidet med om det. Det har tatt bort mye tillit, både til den voksne som har delt noe videre og til andre voksne.

Hvis noe barn har sagt eller gjort blir delt videre uten at barn først er samarbeidet med, blir det for mange nesten umulig å skulle få til å fortelle det som er viktig. Hvis voksne skal melde videre, må barnet må barnet alltid avtales med barnet når og hvordan dette skal gjøres. Vi ber derfor om at dette kommer tydelig inn i lovbestemmelsen.

Se under overskriften "Hvorfor barns rett til privatliv må inn i lovtekst" på side 10 i dette høringsinnspillet for dypere forklaring om hvorfor det er avgjørende at barns rett til privatliv etter FNs barnekonvensjon sikres i lovtekst.

§ 12-6 Statsforvaltaren si handheving av aktivitetsplikta i enkeltsaker

Dersom ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø, kan eleven eller foreldre melde saka til statsforvaltaren etter at saka er teken opp med rektor.

Statsforvaltaren skal avgjere om tiltaksplikta etter § 12-4 ~~tredje ledd~~ **andre og fjerde** avsnitt og plikta til å lage ein skriftleg plan etter § 12-4 ~~fjerde~~ **femte** avsnitt er oppfylt. Dersom saka ikkje er teken opp med rektor, eller om det er under ei veke sidan ho vart teken opp, skal statsforvaltaren avvise saka, om det ikkje er særlege grunnar til å behandle ho. Det same gjeld dersom eleven ikkje lenger går på den aktuelle skolen.

Kommunen, statsforvaltaren og skolen skal utan hinder av lovfesta teieplikt leggje fram alle opplysningar som statsforvaltaren meiner må til for å greie ut saka. **Statsforvaltaren skal sørge for at involverte elevar får uttale seg fritt. Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i statsforvaltaren si saksbehandling.**

Kjem statsforvaltaren til at skolen ikkje har oppfylt tiltaksplikta etter § 12-4 ~~trede~~ **andre og fjerde** avsnitt, kan statsforvaltaren vedta kva skolen skal gjere for å oppfylle retten til eit trygt og godt skolemiljø.

Statsforvaltaren skal setje ein frist for gjennomføringa av vedtaket og følgje opp saka. Statsforvaltaren kan vedta reaksjonar etter skolereglane, jf. § 10-7, eller vedta at ein elev skal byte skole, jf. § 13-2.

Avgjerda til statsforvaltaren er eit enkeltvedtak.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

I andre og fjerde avsnitt har vi endret hvilke avsnitt i § 12-4 det vises til, slik at det samsvarer med vårt endringsforslag i § 12-4.

Vi mener formulering i dagens opplæringslova § 9A-6 som sikrer at barn får uttalt seg og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved saksbehandlingen, må tilbake i bestemmelsen. Se begrunnelse for dette under overordnet innspill til § 12-4 ovenfor.

Vi har imidlertid foreslått å endre "blir høyrde" (som det står i dagens § 9A-6) til "får uttale seg fritt".

KAPITTEL 13 Ordenstiltak

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon i bestemmelser kunnskap fra barn viser at det er ekstra viktig at de sikres for å bli reelle i praksis
- Fjerne mulighet for bortvisning, og erstatte med å lovfeste plan ved brudd på skolereglene
- Endre innholdet i bestemmelsen om skolebytte

§ 13-1 Plan ved brudd på skolereglene Bortvisning

Kommunen og fylkeskommunen ~~bør kan~~ fastsetje i skolereglane at **det lages en plan sammen med elevene for hva eleven trenger for å føle at det er trygt å være på skolen. Planen skal ha som formål at skolen klarer å gjøre det trygt nok for eleven til å ikke gjøre brudd på skolereglene. Planen lages med en voksen eleven er trygg på og selv velger. Planen lages bygd på ei konkret vurdering av**

hva som er elevens beste etter § 1-5, og tilpasses den konkrete saken og årsaken til at eleven har brutt skolereglene.

I etterkant av en situasjon hvor den voksne har stoppet eleven, må planen revurderes i samarbeid med eleven. eleven må få uttale seg fritt om hva som fungerte og ikke.

~~kan visast bort frå opplæringa etter fleire eller grove brot på skolereglane. Elevar på 1. til 7. trinn kan visast bort for enkelttimar eller resten av dagen, og elevar på 8. til 10. trinn kan visast bort for opp til tre dagar.~~

~~Foreldre skal få melding før ein elev på 1. til 7. trinn blir bortvist for resten av dagen. Elevar i den vidaregåande opplæringa kan visast bort for opp til fem dagar. Det kan òg fastsetjast at elevar i den vidaregåande opplæringa kan visast bort for resten av skoleåret dersom regelbrota er særleg alvorlege.~~

~~Det er rektor sjølv som vedtek bortvising frå opplæringa. Om ikkje kommunen eller fylkeskommunen fastset noko anna kan rektor gi lærar høve til å vise bort elevar frå ei opplæringsøkt som læraren sjølv har ansvaret for. Bortvisninga kan ikkje gjelde for meir enn to klokketimar. Det er fylkeskommunen sjølv som gjer vedtak om at ein elev i den vidaregåande opplæringa skal visast bort for resten av skoleåret. Ein elev kan ikkje visast bort dersom mindre inngripande tiltak er tilstrekkelege.~~

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Forandringsfabrikken mener at opplæringsloven ikke bør åpne opp for bortvisning, men heller fokusere på forebygging av brudd på skoleregler.

I høringsnotatet på s. 289 viser departementet til at Forandringsfabrikken i forrige høringsrunde påpekte at det ikke finnes noen forskning eller undersøkelser som bekrefter at det å bortvise elever har noen effekt, men at kunnskap fra barn viser at å bortvise fra fellesskapet skader barnet. Departementet vurderer videre at bortvisning "sjeldent vil være en hensiktsmessig reaksjon overfor elever" og at det bør "brukes med stor varsomhet". Likevel velger departementet å videreføre bestemmelsen om bortvisning fordi de anser at det er behov for det.

Utgangspunktet etter barnekonvensjonen artikkel 28 og GrL § 109 er at barn har rett til utdanning. Dersom skolen bortviser eleven fra skolen, griper de inn i denne rettigheten. Som departementet selv påpeker på s. 289 må terskelen for bortvisning derfor være høy og mindre inngripende tiltak må vurderes først.

Etter barnekonvensjonen artikkel 28 andre ledd skal staten "sikre at skolens disiplin utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd og i samsvar med denne konvensjonen."

Å bortvise barn oppleves som en straff. Det lager avstand mellom voksne i skolen og barnet. Skolen må trekke til seg elever som gjør dumme ting og prøve å forstå hvorfor de gjør dumme ting, istedenfor å skyve dem vekk. Det er den eneste måten å hjelpe barn til å slutte å gjøre dumme ting. Loven bør derfor ikke åpne opp for bortvisning, selv om det skal være siste utvei. Hvis de voksne endrer fokus fra hva eleven har gjort galt til hvorfor og hvordan de kan hjelpe eleven videre, tror vi det kan være et mye mer effektivt tiltak.

Forandringsfabrikken foreslår derfor at bestemmelsen for tilfeller hvor elevene gjentatte ganger bryter skolereglene, i stedet legger opp til at det må utarbeides en plan i samarbeid med eleven. På denne måten kan man skape et trygt rom hvor eleven får mulighet til å uttale seg om hva den tenker den trenger for å forebygge nye brudd på skolereglene.

§ 13-2 Pålagt Skolebyte *når det er til elevens beste*

Ein elev kan flyttast til ein annan skole dersom **uttrykket for vondt som oppførselen til eleven viser** går alvorleg ut over tryggleiken eller læringa til ein eller fleire medelevar og **eleven selv ønsker dette å bytte skole**.

Ein elev kan ikkje flyttast dersom

- a) mindre inngripande tiltak er tilstrekkelege,
- b) **det ikke er prøvd å gi eleven hjelp som når inn til hva uttrykkene til eleven handler om,**
- c) **trygghetsplan ikke er lagd og prøvd ut, eller**
- d) ~~Ein elev kan ikkje flyttast dersom~~ det fører til at eleven må flytte ut av heimen eller gjer at dagleg skyss blir uforsvarleg.

Ein elev i den vidaregåande skolen skal heller ikkje flyttast dersom det fører til at eleven må bytte utdanningsprogram eller programområde.

Kommunen og fylkeskommunen sjølv gjer vedtak om skolebyte. **Et vedtak om skolebyte kan kun gjøres etter en barnets beste vurdering, etter §§ 1-5 og 1-6.**

Hvorfor er dette avgjørende for barn

På samme måte som bortvisning er også det å bestemme at en elev skal bytte skole et svært inngripende tiltak i elevens rett til utdanning etter barnekonvensjonen artikkel 28 og GrL § 109.

Det kan bli store konsekvenser i livet til en elev hvis den blir tvunget til å bytte skole. Kunnskap fra barn er tydelig på at det alltid handler om noe inni barn når de gjør dumme ting. Å bytte skole kan oppleves som straff og blir ofte en enkel og lite nyttig løsning. Grunnen til at eleven gjør de dumme tingene er der fortsatt, og da kan dumme ting fortsette å skje på den nye skolen.

Når voksne på skolen møter vonde følelser med å møte barn på måter som oppleves som straff, kjennes det som at voksne ikke forstår. Istedenfor for å møte barn med forståelse for at det barna gjør, handler om noe, møter mange voksne det med konsekvenser og straff. Dette kan gjøre barn redde. Mange barn forteller at det har gjort at de har mistet mye trygghet overfor voksne. Veldig få av barna forteller at konsekvenser og straff endret hvordan de følte seg eller gjorde at de oppførte seg på en bedre måte. Samtidig ødelegger den tillit og kan gjøre at barn på en måte dyttes vekk fra skolen.

Skolen må jobbe aktivt og forebyggende for å ikke komme i en situasjon der skolebytte vurderes. Som det står i lovteksten, skal det prøves ut mange mindre inngripende tiltak før man kommer til en så alvorlig vurdering som skolebytte. Også i disse tiltakene skal elevens syn tillegges stor vekt.

Forandringsfabrikken peker igjen på faren med å ta ut formuleringer i lovteksten som sikrer elevens rett til å bli hørt og medvirke. I gjeldende lov står følgende:

Før det blir gjort vedtak om skolebytte, skal den som gjør vedtak, rådføre seg med rektor og lærarane til eleven og sørge for at eleven blir høyrd.

Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i vurderingane etter første og andre ledd og i saksbehandlinga.

En vurdering av elevens beste må alltid ligge til grunn for alle avgjørelser som omhandler eleven. Forandringsfabrikken mener at dette er for viktig til at det kan sikres kun gjennom en generell paragraf i kapittel 1. Det er fordi det er snakk om et spesielt inngripende tiltak og griper inn i retten til utdanning (se vurderingen under forrige bestemmelse).

For å sikre at eleven får mulighet til å uttale seg og at dette skal bli tatt hensyn til, må det komme tydelig frem også i denne bestemmelsen. Hvis det har gått så langt at et skolebytte vurderes, må det tas hensyn til alle elevene som er involvert. Alle elever har de samme rettighetene, også den som gjør dumme ting.

Innspill om makt- og tvangsbruk mot barn i skolen

Departementet har bedt om innspill på flere punkter som handler bruk av makt og tvang mot barn i skolen. Nedenfor har vi først samlet det viktigste sett fra barn om makt- og tvangsbruk mot barn i skolen. Deretter kommer svar på spørsmål fra departementet om dette.

Innspillene bygger på kunnskap fra barn og barns grunnleggende prosessrettigheter. Vi ber dere om å ta denne kunnskapen på dypt alvor og legge den til grunn når i det videre arbeidet med dette. For barn i skolen som er helt avhengige av at voksne forstår hva det handler om når de gjør dumme ting, og for at de skal bli stoppet på trygge måter. Hvis ikke risikerer Norge å dytte barn som har det vondt lengre bort fra samfunnet.

Kunnskap fra barn og barns rettigheter

Bruk av makt har store konsekvenser inni barn

Fysisk makt har store konsekvenser for barn. Det lager veldig vonde følelser inni barn. Mange barn mister tillit og tro på voksne, når fysisk makt brukes. Når makt brukes blir det for mange barn umulig å fortelle om det som er vondt eller vanskelig inni dem, og hva de trenger. Å skulle få til å samarbeide med voksne som har brukt fysisk makt på dem, er umulig for nesten alle barn.

Når makt brukes mot barn, får mange barn et annet syn på seg selv, og kroppen sin. Barn kan begynne å tenke at de er slemme eller farlige. For mange barn fysisk makt gjøre at de kjenner seg verdiløse. Disse følelsene sette seg fast i kroppene til barn og lager sår inni barn. Det har store konsekvenser i livene til barn der og da, og også senere.

Bruk av makt må risikovurderes

Forandringsfabrikkens undersøkelser om tvang i psykisk helsevern og barneverninstitusjon viser tydelig at bruk av fysisk makt har store og alvorlige konsekvenser for barn. Det laget store sår inni barn, som setter seg fast i kroppene dere. Vi vet fra undersøkelsene i psykisk helsevern og barnevern, at mange av barn hadde opplevd vold, overgrep eller maktbruk tidligere i livet. Mange hadde ikke fortalt det til noen. Når barn blir holdt fast og blir brukt makt mot, kan vi ikke vite hva de har opplevd tidligere i livet. Da risikerer man å bruke makt og holde fast barn som har vært utsatt for vold, overgrep eller maktbruk tidligere, uten at man vet det. Konsekvensene av å bruke makt, må risikovurderes opp mot nytten det har i livene til barn.

Stoppe trygt

Det må lages opplæring bygd på kunnskap fra barn om hvordan voksne kan stoppe barn trygt. Grunnlaget til opplæringen må være et barnesyn om at det

alltid handler om noe inni barn når de gjør dumme ting. For å stoppe barn trygt må voksne kunne være ærlige om hvordan det kjennes inni dem i situasjonen. Barn vil ikke inni hjertet gjøre voksne redde eller lei seg. Voksne må møte barn på en måte som gjør at barn forstår at voksne forstår dette.

Hvis man i en nødrettssituasjon må stoppe et barn fysisk, må barn IKKE legges på magen og holdes nede. Å bruke den type makt kan lage sår som kan sitte i barnet resten av livet. Man må holde rundt barnet og snakke snilt og rolig til barnet. Si at du ser at det er noe vondt inni barnet. Etter situasjonen må barnet få prate med en de er trygg på om hvordan det kjennes inni dem nå.

Stoppe trygt plan må lages i samarbeid med hvert enkelt barn

I løpet av årene barn går på skolen, trenger de aller fleste å snakke med en voksen om noe fint, dumt, vanskelig, vondt eller helt andre ting. Hvert år må det i samarbeid med hver enkelt elev lages en plan for hva voksne skal gjøre hvis eleven får det vondt eller vanskelig. Planen lages av barnet, og en voksen barnet er trygg på og har valgt selv. Dette er viktig for at det skal kjennes trygt nok å si ærlig hva som er viktig for barnet at står i planen. Planen må lages på starten av skoleåret og forandres når det er nødvendig.

Når eleven bryter reglene skolen har satt, må en denne planen brukes. Og det i samarbeid med eleven må det settes inn i planen hva som skal gjøres for at eleven ikke skal bryte skolereglene. Planen kan ikke deles uten at det er avtalt med barnet. I samarbeid med barnet, må det avtales hvilke voksne på skolen det er greit at planen deles med. Under utformingen av planen, plikter skolen å sikre at barns grunnleggende prosessrettigheter blir ivaretatt. Skolen må gjøre det trygt og bygge tillit, for å snakke med eleven og finne ut hva som ligger bak handlingene. Dette tiltaket bør brukes ved alvorlige brudd på skolereglene, i stedet for anmerkninger, nedsatt karakter i orden og oppførsel, bortvisning, utvisning og skolebytte.

Eksempler på innhold i en stoppe trygt-plan

- Hva eleven trenger for at noe dumt ikke skal skje
- Hvilke voksne på skolen eleven er tryggest på, og som kan hentes hvis det er mulig
- Hva slags ord/setninger eleven trenger å høre når noe dumt skjer/har skjedd
- Hva den voksne som eleven er trygg på kan gjøre når noe dumt skjer/har skjedd
- Hva som kan gjøre det verre for eleven

I etterkant av en eventuell situasjon hvor den voksne har måttet stoppe eleven trygt, må planen revurderes i samarbeid med barnet. Barnet må få uttale seg fritt om hva som fungerte og ikke fungerte.

Forebygging

Det er å bli kjent med hverandre i klassen er en viktig ting skoler kan gjøre for å forebygge at barn gjør dumme ting. Det er lurt når barn vet hva de andre er glad i og ikke så glad i, hva som gjør dem glade og hva som kan gjøre dem lei seg, hva som kan gjøre dem redde og hva som kan gjøre dem trygge osv. Det å bli kjent litt dypere, er ifølge de fleste barn, nyttig bruk av tid. Da kan barna bedre forstå hverandre, og bli tryggere på hverandre.

Skoler må også jobbe for at det blir trygt mellom lærere og elever også. Det er fint når læreren blir kjent med hver og en elev i klassen. Da kan voksne bedre forstå hvorfor barna gjør som de gjør. Kanskje kommer noen fra en familie som strever, kanskje noen ikke har det så bra hjemme, eller kanskje har de det ikke så bra på skolen. Er barn trygge på at en voksen kjenner dem litt, blir alt tryggere og de kan lettere fortelle til den voksne og man kan unngå å havne i vanskelige situasjoner.

Barns må beskyttes

Departementet har på s. 268 listet opp en rekke bestemmelser fra Grunnloven og barnekonvensjonen som er relevante dersom ansatte i skolen griper inn fysisk mot elever. Disse setter rammer for hva staten kan lovregulerer og i hvilken grad de kan gripe inn i barns rettigheter.

Etter Grl. § 104 og barnekonvensjonen artikkel 19 har barn rett til vern om sin personlige integritet og beskyttelse fra vold. I barnekomiteens generelle kommentar nr. 13 avsnitt 3 a) og 17, påpekes det at ingen former for vold mot barn kan rettferdiggjøres, være lovlig eller sosial akseptert.

I Ot.prp. nr. 104 (2008-2009) punkt 6.7 om endringer i barneloven om forbud mot vold mot barn som ledd i oppdragelsen tatt opp:

“(...) barns integritet er vernet på minst like god måte som voksnes. På grunn av barns sårbarhet og det uproporsjonale forholdet det er mellom barn og foreldre i makt og styrkeforhold, bør barn ha et bedre vern enn voksne mot krenkelser.”

Barnekomiteen skriver i generell kommentar nr. 13 avsnitt 36 at barn kan “bli utsatt for vold i mange omsorgsomgivelser der fagpersoner og offentlige aktører ofte har misbrukt sin makt over barn, som f.eks. på skoler (...)”. Ansatte i skolen er de som utøver omsorgen for barnet når barnet er på skolen. Dette med maktforholdet er viktig å huske på i vurderingen av når bruk av fysisk makt mot barn som skal tillates. Barn bør derfor gis særlig beskyttelse mot bruk av fysisk makt, i stedet for at loven åpner opp for mer bruk av fysisk makt enn det som er tillatt etter straffeloven.

I høringsnotatet fra departementet står det at “Det kan tenkes eksempler på maktbruk som ikke oppfyller vilkårene for nødrett og nødverge, og som derfor er ulovlige uten særskilt hjemmel”. Det fremkommer videre at dagens

opplæringslov ikke gjenspeiler realiteten i dag som er at fysisk makt brukes mot elevene. At fysisk makt brukes mot elevene per i dag, er veldig alvorlig da det kan være i strid både med norsk lov, Grunnloven og de internasjonale menneskerettighetene. Dette faktum bør ikke brukes som et argument for at bruk av fysisk makt mot elever må lovfestes i opplæringsloven, men heller at det motsatte må lovfestes: Det er ikke lov til å bruke fysisk makt / tvang mot barn med mindre strafferettens bestemmelser om nødverge og nødrett kommer til anvendelse.

Dette må kommer klart frem av forskrifter og retningslinjer, slik at både lærerne, barna og voksne vet at bruk av fysisk makt mot barn er ulovlig, med mindre det er snakk om nødrett eller nødverge etter straffeloven. Særlovgivning må ikke legge til rette for mer bruk av fysisk makt mot barn, men beskytte barn mot praksiser som kan være skadelige for dem.

Formålet med å eventuelt regulere adgangen til å bruke fysisk makt i loven, er blant annet avverge skade og styrke barns rettssikkerhet. Vi mener det vil ha motsatt effekt, ved at ansatte i skolen vil få en for vid skjønnsmessig adgang til å bruke makt mot elever. En avgjørelse om fysisk makt skal brukes eller ikke, vil bero på en subjektiv vurdering, som kan slå ut veldig ulikt fra person til person. Dette er veldig skummelt og vil svekke barns rettssikkerhet.

Departementets spørsmål til høringsinstansene

Nedenfor er de konkrete spørsmålene departementet har bedt om høringsinstansenes syn. Vi har satt spørsmålene fra departementet i rød tekst. Vi svarer i svart tekst rett under hvert spørsmål.

Spørsmål 1)

Bør opplæringsloven inneholde regler om adgangen til å bruke fysisk makt mot elever?

Svar: Det MÅ være forbud mot fastholding, isolasjon, skjerming og annen tvangsbruk i skolen. Å gripe inn fysisk mot barn i skolen, kan kun være tillatt i nødrettssituasjon. Det må derimot bli tydeligere hvordan skolen skal forebygge at situasjoner hvor voksne i skolen tenker at de må gripe inn fysisk ikke skal oppstå. Alle voksne på skolene må også få grundig opplæring i hvordan stoppe elevene trygt, når dette er nødvendig. Nedenfor er det forklart mer om hvordan forebygging må skje, sett fra barn.

Spørsmål 2)

Hvilke fysiske inngrep bør en eventuell omfattes av en hjemmel i opplæringsloven?

Svar: Ansatte skal kunne stoppe elevene trygt. Ingen fysiske inngrep bør hjemles i opplæringsloven. Det kan kun være tillatt i nødrettssituasjon. Fysiske inngrep har alt for store konsekvenser i livene til barn til at det kan åpnes for

annen tvang enn i nødrettssituasjoner. Nedenfor står det mer om hvilke konsekvenser tvang og maktbruk har for barn.

Spørsmål 3)

Skal ansatte kunne gripe inn fysisk i situasjoner der elever forstyrrer eller ødelegger for undervisning?

Svar: Ansatte skal kunne stoppe elevene trygt. Ansatte på skolen skal ikke ha mulighet til å gripe fysisk situasjoner der elever forstyrrer eller ødelegger for undervisning. Ansatte på skolen skal kun ha mulighet til å gripe inn fysisk i nødrettssituasjoner.

Konsekvensene ved at elever forstyrrer eller ødelegger for undervisning kan umulig veie opp for konsekvensene bruk av fysisk makt kan ha på livene til barn. Bruk av fysisk makt er et mye mer alvorlig inngrep enn å forstyrre eller ødelegge undervisningen. Det kan derfor ikke forsvares som et nødvendig og forsvarlig tiltak i denne sammenhengen.

Spørsmål 4)

Skal ansatte kunne gripe inn fysisk mot elever for å hindre skade på personer eller eiendom?

Svar: Ansatte skal kunne stoppe elevene trygt. De skal ikke ha mulighet til å gripe inn fysisk mot elever for å hindre skade på eiendom. Skade på eiendom kan umulig veie opp for konsekvensene bruk av fysisk makt kan ha på livene til barn.

Med tanke på skade på personer så kan det ikke være åpning for mer fysisk maktbruk enn i nødrettssituasjoner.

Spørsmål 5)

Bør loven åpne for at ansatte i skolen skal kunne gripe inn fysisk mot elever med en oppførsel som er grovt fornedrende for eleven selv?

Svar: Ansatte skal kunne stoppe elevene trygt. Fokuset her må være å komme tidligere inn og jobbe med forebygging, og bruke Stoppe-trygt plan til hvert enkelt barn. Se mer forklaring ovenfor, under punktet "Forebygging" og "Stoppe-trygt plan"

Spørsmål 6)

Hvilke fysiske inngrep bør ansatte eventuelt kunne bruke for å hindre skade på personer eller eiendom?

Svar: Først her så må man huske at det alltid handler om noe inni barn når de skader personer eller eiendom og at barn vil bli stoppet. Men det handler om

hvordan man stopper barna. Vi har beskrevet mer detaljert hvordan ansatte på skolen må læres opp i å stoppe trygt lengre ned.

Spørsmål 7)

Hvilke andre vilkår bør være oppfylt for å kunne gripe inn fysisk?

Svar: Kun ved nødrett.

Spørsmål 8)

Om opplæringsloven bør ha regler om forebygging av fare og skade

Svar: Ja, disse må bygge på barns prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon og kunnskap fra barn med erfaringer fra å bli stoppet når de gjør dumme ting.

Spørsmål 9)

Om opplæringsloven bør ha regler om dokumentering av bruk av fysiske inngrep mot elever

Svar: Ja, men det må dokumenteres på kloke måter. Eleven må gis mulighet til å dokumentere det som har skjedd sammen med en voksen de selv har sagt de er trygg på. Barnets opplevelser og hva barnet tenker om situasjonen må komme tydelig frem først, før de voksnes tanker eller meninger. Hvis den voksne og barnet har ulike beskrivelser, må disse to opplevelsene stå hver for seg.

Når fysisk makt blir brukt barn, lager det sår inni barn. Den voksne som har brukt makt mot barnet må beklage og skrive ydmykt og varmt.

Spørsmål 10)

Om det bør være krav om å melde fra når skolen har måttet gripe fysisk inn mot en elev, til skoleledelsen, til elevens foreldre og til kommunen og fylkeskommunen

Svar: Hvis opplysninger fra eller om barn skal deles videre, må barns grunnleggende prosessrettigheter først ivaretas (disse er beskrevet i vårt forslag til §§ 1-5 og 1-6). Bygd på kunnskap fra barn, må det ved deling av informasjon, vurderes sammen med barnet om og hvem det er nødvendig å dele opplysningene videre til.

Spørsmål 11)

Hvilke alternativer som skal lovfestes når ansatte griper inn fysisk gjentatte ganger (individuelt tilrettelagt opplæring eller aktivitetsplan)

Svar: Aktivitetsplan. Se nærmere beskrivelse her:

På s. 280-281 i høringsnotatet ber departementet om innspill på hvilke av disse to alternativene som er best: alternativer som er best

- Alternativ 1 - sporet for individuelt tilrettelagt opplæring
- Alternativ 2 - sporet for aktivitet i skolemiljøsaker

Sett fra kunnskap fra barn, er alternativ 2 best. Kunnskap fra barn foreslår en lignende løsning som departementet, bygd på kunnskap om at for å stoppe å gjøre dumme ting, må elever møtes trygt og voksne må prøve å forstå hva som ligger til grunn for hvorfor eleven gjør som den gjør. Barn kaller en sånn aktivitetsplan for "stoppe trygt plan". Vi foreslår at denne planen settes inn i §13-1 og §13-2. Men for at en sånn plan skal bli nyttig, må den lages i tett samarbeid med hvert enkelt barn. Se mer forklaring om dette ovenfor, under punktet "Stoppe trygt plan må lages i samarbeid med hvert enkelt barn"

Kapittel 24 Samarbeid, samordning, opplysningsplikt og anna

Dette foreslår vi å endre:

- Sikre barns prosessrettigheter etter §§ 1-5 og 1-6 i samarbeid mellom og innad i skolen og tjenester
- Sikre barns prosessrettigheter etter §§ 1-5 og 1-6 ved deling av opplysningar til den kommunale helse- og omsorgstenesta og sosialtenesta
- Sikre barnets prosessrettigheter ved opplysningsplikt til barnevernet

§ 24-1 Samarbeid og samordning

Skolen, skolefritidsordninga og pedagogisk-psykologisk teneste skal samarbeide med andre tenesteytarar dersom samarbeid er nødvendig for å gi eleven eit heilskapleg og samordna tenestetilbod. Dersom eleven har individuell plan etter anna lov og forskrift, skal skolen, skolefritidsordninga og den pedagogisk-psykologiske tenesta delta i samarbeid om utarbeiding og oppfølging av tiltak og mål i den individuelle planen.

Elevens prosessrettigheter etter §§ 1-5 og 1-6, må sikres i samarbeidet. En beslutning om å opprette samarbeid mot barnets vilje, kan bare tas dersom det etter en konkret helhetsvurdering, med vekt på barnet egen mening, kommer til at dette er det beste for eleven.

Kommunen skal (...)

Skolen (...)

Når det må til for å løyse oppgåvene etter første til tredje avsnitt, kan dei samarbeidande tenestene behandle personopplysningar, inkludert personopplysningar som nemnde i personvernforordningen artikkel 9 og 10. Ved deling av opplysningar fra og om barnet, må barnet få uttale seg fritt om hvilke opplysningar som skal deles, til hvem, når og hvordan. Barnets mening må være et sentralt moment i vurderingen.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Samarbeid mellom voksne må bli nyttig for barnet

Noen ganger når mange voksne samarbeider, kan det kjennes for barnet som at det er viktigere for de voksne å samarbeide med hverandre, enn å samarbeide med barnet om hva som blir nyttig hjelp og trygt for barnet. Vi er redde for at om ikke barns rettigheter tydeliggjøres i praksis denne bestemmelsen, vil de heller ikke sikres i praksis, og hjelp kan fortsette å bli veldig lite nyttig for barn. Barn og unge opplever også samarbeid og tverrfaglighet som bra. MEN bare om barnets rettigheter ivaretas.

Samarbeid og samordning må gjøres rettssikkert for barn

Barns rett til informasjon eller respekt for privatliv må ikke gå på bekostning av tverrfaglighet. For å sikre barns rettssikkerhet må barn få oppfylt sin rett til å uttale seg fritt. Barns rett til å uttale seg må ikke forsvinne i samtaler blant voksne som mener mye om situasjonen eller hva som er bra for barnet.

Først når barns rettigheter etter § 1-6 er sikret, kan voksne vurdere hva som er til barnets beste og hvilken hjelp barnet skal få.

Se videre forklaring under innspill til §§ 1-5 og 1-6 til hvorfor barns prosessrettigheter må sikres i lovteksten.

§ 24-2 Opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstenesta og sosialtenesta

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at alle som utfører tenester eller arbeid etter denne lova, er merksame på forhold som bør føre til tiltak frå sosialtenesta eller helse- og omsorgstenesta. Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at dei som blir merksame på slike forhold, av eige tiltak gir sosialtenesta eller helse- og omsorgstenesta alle relevante opplysningar som dei ikkje har plikt til å teie om.

Elevers prosessrettigheter må sikres når relevante opplysninger vurderes å gis til sosialtenesta eller helse- og omsorgstenesta. Ved deling av opplysninger fra barnet, må barnet få uttale seg fritt om hvilke opplysninger som skal deles, til hvem, når og hvordan. Barnets mening må være et sentralt moment i vurderingen. Dersom opplysninger skal deles mot barnets vilje må fordeler og ulemper med en slik avgjørelse vurderes.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se begrunnelse under "Hvorfor barns rett til privatliv må inn i lovtekst" i vårt høringsinnspill til kapittel 1 lengre oppe.

§ 24-3 *Plikt til å opplyse barnevernet*

Alle som utfører tenester eller arbeid etter denne lova, skal i arbeidet sitt vere merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barnevernstenesta.

Alle som utfører tenester eller arbeid etter denne lova, skal utan hinder av teieplikta melde frå til barnevernstenesta utan ugrunna opphald

- a) når det er grunn til å tru at eit barn blir eller kjem til å bli mishandla, utsett for alvorlege manglar ved den daglege omsorga eller annan alvorleg omsorgssvikt
- b) når det er grunn til å tru at eit barn har ein livstruande eller annan alvorleg sjukdom eller skade og ikkje kjem til undersøking eller behandling, eller at eit barn med nedsett funksjonsevne eller eit særleg hjelpetrengande barn ikkje får dekt det særlege behovet for behandling eller opplæring
- c) når eit barn viser alvorlege åtferdsvanskar i form av alvorleg eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmiddel eller anna utprega normlaus oppførsel
- d) når det er grunn til å tru at eit barn blir eller kjem til å bli utnytta til menneskehandel. Alle som utfører tenester eller arbeid etter denne lova, har òg plikt til å gi opplysningar etter pålegg i samsvar med barnevernsloven § 13-2.

Når en som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven vurderer å melde fra til barneverntjenesten etter andre ledd, skal det som utgangspunkt gjøres en konkret vurdering av hva som er til barnets beste. Så langt det er mulig, skal eleven informeres og få uttale seg fritt om bekymringen og hvordan eleven best kan beskyttes i situasjonen. Skolen skal så langt det er mulig sikre elevens rettigheter etter §§ 1-5 og 1-6. Dette gjelder også ved pålegg fra barneverntjenesten.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Det følger av artikkel 12 at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til fritt å gi uttrykk for disse i "alle forhold som vedrører barnet". Å sende en bekymringsmelding til barnevernet om barnet, er etter en alminnelig språklig forståelse et "forhold som vedrører barnet". Dermed utløses plikten til å sikre at barnet får informasjon om bekymringen og uttale seg om meldingen, jf. også FNs barnekomité i generell kommentar nr. 12 (2009) punkt 16 og 25.

Voksne i skolen er lovpålagt å sikre barns rettigheter etter barnekonvensjonen og Grunnloven. Ved alle handlinger og avgjørelser som angår barnet, skal en barnets beste vurdering gjøres. Å sende melding til barnevernet, er en handling som i høyeste grad angår barnet. Å sikre barnets rett til informasjon, at barnet får uttale seg fritt og barnets rett til respekt for sitt privatliv, gjør det mulig å konkret gjøre en barnets beste vurdering. Å ivareta barns rettigheter kan gjøre det trygt nok for barnet til å fortsette å fortelle, og ikke trekke tilbake det barnet har fortalt. Det kan være avgjørende for å kunne få god hjelp.

I forslaget til opplæringslov § 24-3 står det at bekymringsmelding skal sendes "uten ugrunnet opphold". I dagens rundskriv står det at melding skal sendes "umiddelbart". Disse formuleringene har gjort at voksne frem til nå har bidratt til at mange barn ikke forteller om vold eller overgrep. Når voksne er bekymret for barn, og raskt og på en riktig måte etter dagens regelverk, sender en melding uten at barnet vet, sikrer dette ikke barns prosessrettigheter før bekymringsmelding sendes. Barnet kan direkte få konsekvenser, det kan lage alvorlige misforståelser hjemme hos barnet fordi bare deler av situasjoner har kommet frem før melding sendes, situasjoner kan være bare delvis belyst.

Vi ber dere derfor nå om at det tydelig kommer frem i ny lov at barnet må få informasjon om at melding vurderes å sendes og deretter få uttale seg fritt om situasjonen. Vurderingen av om det skal sendes en melding, skal gjøres til barnets beste. Barnekonvensjonen artikkel 12 jf. Grunnloven § 104 sier tydelig at barn da har rett til å kunne uttale seg fritt.

Selv om barns prosessrettigheter skulle sikres bedre i enkeltbestemmelse §§ 1-5 og 1-6 (lovforslagets §§ 10-1 og 10-2), er sending av bekymringsmelding noe som kan ha utrolig stor innvirkning på et barn sitt liv. Hvis dette ikke gjøres i samarbeid med barnet, kan det bli så utrygt at barnet slutter å fortelle eller trekker tilbake hva det har sagt, og ikke får den hjelpen det trenger. Dette er så alvor i barn sine liv at det er skummelt å

Kunnskap fra barn sier dette:

Kunnskap fra barn sier at det er avgjørende at voksne samarbeider med barn, når de er bekymret og vurderer å sende bekymringsmelding. Dette gjelder også små barn og når voksne tenker at det haster. Hvis voksne deler videre opplysninger fra barnet eller sender bekymringsmelding til barnevernet uten at barnet vet, blir det utrygt for mange barn. Barn kan da endre på det de har fortalt, trekke tilbake eller slutte å fortelle og barn kan miste tillit. Da er det vanskelig å fortelle viktige ting til barnevernet. Hjelpen barn får, kan da bli helt feil og mindre nyttig.

Barnet må få nok og forståelig informasjon om at den voksne er bekymret, hvorfor den voksne er bekymret, at den voksne vurderer å sende melding, hva

som kan skje når en melding sendes, og hva den voksne tenker å skrive i den. Barnets rett til å uttale seg fritt må sikres før en vurdering av barnets beste etter barnekonvensjonen artikkel 3 kan gjøres.

Forandringsfabrikken har det siste tiåret gjennom undersøkelser, systematisk hentet inn erfaringer og råd fra over 7800 elever i skolen og 2100 barn i barnevernet, inkludert kunnskap om bekymringsmelding og samarbeid med hjelpetjenester. Et av hovedsvarene fra barn er at trygghet er viktig, også når det haster. Flere barn har levd i vonde situasjoner lenge, og har dermed lært seg å beskytte seg selv. Når barnet først er blitt trygg nok til å fortelle noe til en ansatt i skolen, er det viktig at den voksne ikke melder videre uten først å ha snakket med barnet. Å sende bekymringsmelding "over hodet" på barnet, kan gjøre at det mister tillit til voksne og slutter å fortelle om viktige ting. Samarbeid med barnet kan derfor være helt avgjørende for at barn får riktig hjelp.

Vi ber dere her om å være svært varsomme

Barns prosessrettigheter gjelder alle barn uavhengig av alder. FNs barnekomité sier: "barnas medvirkning bidrar til å beskytte dem, og at beskyttelse i sin tur er av avgjørende betydning for at de skal kunne delta i kampen mot vold. Retten til å bli hørt begynner allerede mens barna er små og ekstra sårbare for vold. Barn må oppfordres til å gi uttrykk for sine synspunkter, som så må tillegges behørig vekt, og dette må være obligatorisk på ethvert stadium av beskyttelsesprosessen. Barnets rett til å bli hørt er særlig relevant i voldssituasjoner". (se generell kommentar nr. 12 (2009) punkt 118 ff).¹

Kapittel 25 Behandling av personopplysninger og plikt til å delta i evalueringar

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon ved deling av personopplysninger

§ 25-1 *Behandling av personopplysninger*

Kommunar, fylkeskommunar og lærebedrifter (...)

Utlevering av personopplysningar etter andre, tredje og fjerde ledd kan gjerast utan hinder av teieplikt. **Deling av opplysninger skal skje etter §§ 1-5 og 1-6.** Departementet kan gi forskrift om behandlinga av personopplysningar, mellom anna om formålet med behandlinga, behandlingsansvar, kva opplysningar som

¹ FNs Barnekomité i generell kommentar nr. 13 (2011) *Barnets rett til frihet fra alle former for vold* avsnitt 63.

kan behandlast og om kven, bruk av automatiserte avgjerder, og tilgang til, viderebehandling av og utlevering av personopplysningar.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Barnekonvensjonens artikkel 16 sier: "Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, (...). 2. Barnet har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep." Dette kan sikres ved å følge hva § 1-6 beskriver, og gjøre en vurdering av om det vil være til det beste for eleven å dele opplysninger etter § 1-5.

Når informasjon deles uten at barn får vite det først, kan det få store konsekvenser i livene til barn. Mange barn mister tillit, ikke bare til den ene voksne som delte videre, men også til andre voksne. Da blir det ofte vanskelig å stole på de voksne nok til å fortelle om noe viktig som de voksne burde vite. Da går voksne glipp av viktig informasjon.

Hvis barnet ikke blir spurt eller får si noe om informasjonen som blir delt, kan det være at informasjonen som deles ikke er det viktigste eller riktig sett fra barnet. Da kan det bli misforståelser om hva barnet trenger og ønsker av for eksempel hjelp. Det kan det ha få store konsekvenser for barnet og hvilken hjelp og hvordan det blir møtt av voksne senere. Derfor er det helt avgjørende at det er riktig sett fra barnet, for at det skal bli mest mulig nyttig for barnet senere.

Friskoleloven

RØDT = endringsforslag til selve lovteksten

Kapittel 1. Formålet, med- og verkeområdet, for lova og grunnleggende bestemmelser

Oppsummert endringsforslag for dette kap:

- Flytte bestemmelsene om de beste for elevene (§ 5A-1) og elevenes rett til medvirkning (§ 5A-2) fra kapittel 10 til kapittel 1
- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter, særlig barns rett til privatliv som ikke er tatt med i lovforslaget.

Ny § 1-4 *Det beste for eleven (fra § 5A-1)*

I alle handlingar og avgjerder som vedkjem elevar, skal det takast grunnleggjande omsyn til kva som er best for kvar elev. Skolens tiltak skal være til barnets beste. Hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering. Barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste.

Ny § 1-5 *Elevane sin rett til medverknad (fra § 5A-2)*

Elevane har rett til medverknad i alt som gjeld dei sjølve etter denne lova. Elevane skal få tilstrekkeleg og forståelig tilpassa informasjon og har rett til å ytre meiningane sine fritt. Elevene har rett til å uttale seg uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres på forhånd eller er tilstede. Elevane skal bli høyrde, og det skal leggjast vekt på meiningane deira etter alder og modning.

Eleven skal informeres om hva opplysninger de gir kan brukes til og hvem som kan få innsyn i disse opplysningene. Eleven har rett til å uttale seg før det bestemmes at opplysningene skal deles. Skolen må ta hensyn til ethvert syn eleven uttrykker om den foreslåtte delingen før det bestemmes om informasjonen skal deles.

En elev kan i møter med skolen og andre instanser gis anledning til å ha med seg en person som eleven har uttalt at den er særlig trygg på. Trygghetspersonen kan pålegges taushetsplikt.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se til forklaring under vårt innspill til ny §§ 1-5 og 1-6 i opplæringsloven.

Kapittel 3 Elevane

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon ved særskilt språkopplæring i grunnskolen og innføringsopplæring
- Fjerne mulighet for bortvisning, og erstatte med å lovfeste plan ved brudd på skolereglene

§ 3-5 Særskild språkopplæring

Elevane med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild språkopplæring til dei kan norsk godt nok til å følgje opplæringa på skolen. Særskild språkopplæring skal omfatte forsterka opplæring i norsk, og om det trengst, morsmålsopplæring, tospråkleg opplæring i fag eller begge delar.

Elevane skal få forståelig informasjon om de ulike særskilte opplæringene.

~~Der som det ikkje er openbert nødvendig, skal Elevane med anna morsmål enn norsk som har budd mindre enn tre år i Noreg, skal~~ få tilbod om morsmålsopplæring.

Hjemkommunen skal jamleg vurdere sammen med eleven om eleven har mer nytte av å følgje den vanlege opplæringa, etter § 1-6.

Heimkommunen eller heimfylket skal kartleggje norskkunnskapane til eleven før eit vedtak om særskild språkopplæring. **Hjemkommunen skal dokumentere i vedtaket at eleven har fått mulighet til å uttale seg og at vedtaket er til barnets beste etter §§ 1-5 og 1-6.** Heimkommunen eller heimfylket til eleven gjer vedtak og dekkjer utgiftene til slik opplæring. Departementet er klageinstans.

~~Skolen skal jamleg vurdere om eleven kan norsk godt nok til å følgje den vanlege opplæringa.~~

Heimkommunen eller heimfylket kan **kun** vedta at eleven skal få opplæringa i morsmål på ein annan skole enn den eleven går på.

c) **hvis eleven samtykker til det, eller**

d) **det vil være uforholdsmessig vanskelig for kommunen å gjennomføre opplæringen på elevens skole.**

Føresegna gjeld ikkje for elevane ved internasjonale skolar og norske skolar i utlandet.

Forklaring

Se til forklaring under vårt innspill til § 3-6 i opplæringsloven

§ 3-5a Innføringsopplæring for elever som har budd kort tid i Noreg

Elevlar som har budd kort tid i Noreg og har fått vedtak om særskild språkopplæring, kan få heile eller delar av opplæringa i særskilde grupper eller klassar eller på særskilde skolar. **Eleven skal få informasjon om mulighetene for å gjennomføre innføringsopplæring og at det er frivillig.** Slik innføringsopplæring kan berre givast **dersom det er regnet for å være til det beste for eleven, og om eleven eller foreldra samtykkjer.** Eleven kan få slik opplæring i opp til to år.

Eleven må få uttale seg fritt om innføringsopplæringen, organiseringen av den og innholdet i den.

Eit vedtak om innføringsopplæring for ein elev kan berre gjerast for opp til eitt år om gongen. I vedtaket kan det gjerast unntak frå læreplanverket **dersom det er til barnets beste etter §§ 1-5 og 1-6.**

.

Frittstående skolar kan gi innføringsopplæring når det ligg føre vedtak frå kommunen eller fylkeskommunen om slik organisering og om at skolen kan gi slikt opplæringstilbod. Skolar som vil gi innføringstilbod, må gi kommunen eller fylkeskommunen den informasjon som er nødvendig for å opplyse saka før denne gjer vedtak.

Føresegna gjeld ikkje for elevlar ved internasjonale skolar og norske skolar i utlandet.

Forklaring

Se til forklaring under vårt innspill til § 3-7 i opplæringsloven

§ 3-10 *Plan ved brudd på skolereglene* ~~Bortvising~~

Styret ~~bør kan~~ fastsetje i skolereglane at det lages en plan sammen med elevane for hva eleven trenger for å føle at det er trygt å være på skolen. Planen skal ha som formål at skolen klarer å gjøre det trygt nok for eleven til å ikke gjøre brudd på skolereglene. Planen må lages med en voksen eleven er trygg på og velger ut selv. Planen skal lages på grunnlag av ei konkret vurdering av hva som er elevens beste etter § 1-5, og tilpasses den konkrete saken og årsaken til at eleven har brutt skolereglene.

I etterkant av en situasjon hvor den voksne har stoppet eleven trygt, må planen revurderes i samarbeid med barnet. Barnet må få uttale seg fritt om hva som fungerte og ikke.

~~kan visast bort frå opplæringa etter fleire eller grove brot på skolereglane. Elevar på 1. til 7. trinn kan visast bort for enkelttimar eller resten av dagen, og elevar på 8. til 10. trinn kan visast bort for opp til tre dagar. Foreldra skal få melding før ein elev på 1. til 7. trinn blir bortvist for resten av dagen. Elevar i den vidaregåande opplæringa kan visast bort for opp til fem dagar. Det kan òg fastsetjast at elevar i den vidaregåande opplæringa kan visast bort for resten av skoleåret dersom regelbrota er særleg alvorlege.~~

~~Det er dagleg leiar sjølv som vedtek bortvising frå opplæringa. Om ikkje styret fastset noko anna, kan dagleg leiar kan gi lærarar høve til å vise bort elevar frå ei opplæringsøkt som læraren sjølv har ansvaret for. Bortvisinga kan ikkje gjelde for meir enn to kløkketimar. Det er heimfylket som gjer vedtak om at ein elev i vidaregåande skole skal visast bort for resten av skoleåret. Heimfylket kan ikkje overlate til skolen å gjere slikt vedtak. Norske vidaregåande skolar i utlandet gjer sjølv vedtak om bortvising.~~

~~Ein elev kan ikkje visast bort dersom mindre inngripande tiltak er tilstrekkelege.~~

~~Avgjerd om bortvising er enkeltvedtak, og reglane i forvaltningsloven gjeld. Departementet er klageinstans.~~

Forklaring

Se til forklaring under vårt innspill til § 13-1 i opplæringsloven.

Se mer kunnskap om en sånn plan under overskriften "Stoppe trygt" under "Innspill om makt- og tvangsbruk mot barn i skolen" ovenfor.

Kapittel 5 Styrings- og rådsorgan

Dette foreslår vi å endre:

- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon i bestemmelser overgangen fra barnehagen til skolen og fra grunnskolen til videregående

§ 5-5 Overgangen frå barnehagen til skolen

Skolen skal sørge for at barna får ein trygg og god overgang frå barnehagen til skolen. **Skolen skal sørge for at barnet har fått uttale seg fritt om hva som er**

viktig for å sikre en trygg og god overgang. Tiltakene skolen gjør for å oppfylle plikten, skal gjøres i samarbeid med eleven etter §§ 1-5 og 1-6.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se forklaring under vårt innspill til § 4-8 i opplæringsloven.

§ 5-6 Overgangen frå grunnskolen til den vidaregåande opplæringa

Dei vidaregåande skolane skal sørge for at elevane får ein trygg og god overgang frå grunnskolen til den vidaregåande opplæringa. Grunnskolen skal samarbeide med den vidaregåande skolen om overgangen. **Elevene skal få uttale seg fritt om hva som er viktig for å sikre en trygg og god overgang. Tiltakene grunnskolen og den vidaregåande skolen gjør for å oppfylle plikten, skal gjøres i samarbeid med eleven etter §§ 1-5 og 1-6.**

Dersom eleven skal starte i ein vidaregåande skole som er godkjend etter lova her, gjeld kommunens plikt i opplæringslova § 9-5 første avsnitt tilsvarande overfor den frittstående vidaregåande skolen.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se forklaring under vårt innspill til § 9-5 i opplæringsloven.

Kapittel 5A ~~Det beste for eleven, medverknad,~~ skoledemokrati, og skolereglar og foreldresamarbeid

Dette foreslår vi å endre:

- § 5A-1 og 5A-2 flyttes til kap 1 som ny §§ 1-4 og 1-5. Begrunnelsene står i kapittel 1 til opplæringsloven.
- Tydeliggjøre barns fire grunnleggende prosessrettigheter etter FNs barnekonvensjon i bestemmelser kunnskap fra barn viser at det er ekstra viktig at de sikres for å bli reelle i praksis
- Foreldresamarbeid er lagt til i tittelen på kapitlet.
- Styrke skoledemokratiet som en rett for alle elever, gjennom en løsning bygd på kunnskap fra barn: Gi overordnet ansvar til skolen for at det hentes inn tilbakemeldinger og råd fra elevene på skolen
- Presisere at barn og foreldre etter § 5A-8 skal få informasjon om §§ 1-4 og 1-5, for å ivareta artikkel 3, 4, 12 og 42 etter FNs barnekonvensjon

§ 5A-3 Samarbeid med foreldra

Skolen skal samarbeide med **eleven** og foreldra om opplæringa til eleven. **Barns grunnleggende prosessrettigheter må sikres i samarbeidet.**

Departementet kan gi forskrift om samarbeidet mellom skolen, **eleven** og foreldra.

Forklaring

Se til forklaring under vårt innspill til § 10-3 i opplæringsloven.

§ 5A-4 Skoledemokratiet

Skolen skal sørge for at elevane og foreldra **systematisk** får vere med på å planleggje, gjennomføre og vurdere verksemda til skolen, mellom anna arbeidet med skolemiljøet og kvalitetsutvikling av opplæringen og fastsetjinga av skolereglar. Elevane skal ikkje delta i behandlinga av saker som er omfatta av lovfesta teieplikt.

Skolen skal leggje til rette for at alle elevane skal kunne **uttale seg trygt og fritt ytre seg** og oppmuntre dei til å delta i skoledemokratiet. **Det er ikke tilstrekkelig at råd og utvalg representerer elevene.**

Skolen har ansvar for å hente inn tilbakemeldinger og råd om skole- og læringsmiljøet fra alle elever på skolen. Læreren har ansvar for å hente inn tilbakemeldinger om skole- og læringsmiljøet fra alle elever i sin klasse. Tilbakemeldingene skal være sentrale momenter for utvikling av skole- og læringsmiljøet. Tilbakemeldingen skal tas på alvor og gi grunnlag for utvikling av skole- og læringsmiljøet. Skolen skal óg hjelpe elevane i arbeidet med skoledemokratiet.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se til forklaring under vårt innspill til § 10-4 i opplæringsloven.

§ 5A-5 Organiseringa av skoledemokratiet

Grunnskolar skal ha eit foreldreråd.

Grunnskolar og vidaregåande skolar skal ha eit elevråd som er valt av elevane ved skolen, om ikkje elevane vel å organisere seg på ein annan måte. **Elevrådet skal være kjent med elevenes tilbakemeldinger og råd etter § 5A-4.**

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se til forklaring under vårt innspill til § 10-5 i opplæringsloven.

§ 5A-7 Skolereglar

Kvar skole skal ha skolereglar. Skolereglane skal ha reglar om organisering av skoledemokratiet og om rettar og plikter for elevane, mellom anna om orden og oppførsel. Reglene skal beskrive hvordan forebygge uheldige situasjoner, samt hvordan stoppe elever som bryter skolereglene på trygge måter som gjør at skolereglene ikke brytes igjen. Reglene skal utformes i samarbeid med elevene.

Skolane kan gi skolereglar om kva tiltak som kan brukast når elevar bryt skolereglane, og om korleis slike saker skal behandlast i tråd med elevene prosessrettigheter etter §§ 1-5 og 1-6. Skolen kan berre bruke tiltak som er fastsette i skolereglane.

Skolereglane skal skrivast slik at alle elevane, uansett alder, kan forstå dei.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se til forklaring under vårt innspill til § 10-7 i opplæringsloven.

§ 5A-8 Informasjon til elevane og foreldra

Skolen skal gi elevar og foreldre den informasjonen dei har bruk for, mellom anna om opplæringa, skolemiljøet og skolereglane, om innholdet i §§ 1-5 og 1-6, og om dei rettane og pliktene elevane elles har, på en forståelig måte.

Hvorfor er dette avgjørende for barn

Se til forklaring under vårt innspill til § 10-8 i opplæringsloven.

Med vennlig hilsen

Proffer i **Forandringsfabrikken** v/ Leon, Mathea, Ronaldo, Sofie, Ole Jakob, Viona, Robin, Signe, Adrian, Ida, Neima og Vilde

Fabrikkarbeidere v/ fabrikkleder Marit Sanner, og juridisk rådgiver Maria Holvik Høydal

En del av elevene som deltok i undersøkelsen SNAKKE TRYGT våren 2021

Adeline, Ahmet, André, Andrea-Emilie, Andreas, Benjamin, Blazej, Christine, Christoffer Alexander, Daniel, Dianne, Dominik, Eirik, Elias, Emil, Emilie, Eva Alyssa, Ferdi, Hanna, Helene Elisabeth, Ida, Ingvild, Isabell, Jacob, Joakim, Kajsa Lovisa, Larrisa, Lea, Leila, Liv Elisabeth, Mahmoud, Maiken Emilie, Marcelina, Mehmet, Michael, Mina, Mohamad, Mohammad, Niklas, Pawat, Robert Alexander, Robin, Samer, Louise, Sokrates, Stine, Tara Charlotte, Thomas, Thorunn, Tilje, Urte, Hanna, Edda, Agnes, Albertine, Sandra, Astrid, Elias, Lars, Henrik, Sebastian, Mattis, Leo, Johan, Freddy, Even, Nial, Sophie, Isabell, Oskar, Oskar b, Noa, Jakob, Ruben, Petter, Åsta, Magnus, Leandor, Engla, Emily, Linnea, Ellen, Alva, Selma, Rosemaria, Tuva, Magnus Robin, William, Gauda, Rita, Hans Christian, Jessica, Signe, Vilde, Hubert, Mathias, Øyvind, Isabell, Pia, Iman, Anine, Lea, Rickard, Audun, Sigurd, Henrik, Jonas, Fredrik, Johanne, Toe, Linnea, Tuva, Oliver, Damos, Daniel, Jonathan, Aren, William, Ludvig, Clara, Signe, Goda, Adrian, Mathias, Magnus, Tuva, Oda, Hans Kristian, William, Hubert, Mats, Øyvind, Jessica, Vilde, Robbi, Marte, Sofie, Maren, Louise, Lykke, Caroline, Henrik, Leon, Kevin, Ola, Wojtek, Gabriel, Samuel, Aleksander, Iver-Eliah, Mathias, Martine, Mathilde, Mathildem Anine, Siril, Alexandra, Ella, Junile, Una, Emma, Michael, Henrik, Lunis, Adrian, Mathias, Sasan, Kristoffer, Elliot, Andreas, Ahmed, Linnea, Mikkell, Selmer, Kihn, Tristan, Casey, Anna, Hedda, Ahmed, Lukas, Torjus, Hanna, Eline, Emily, Lovisa, Elida, Isabelle, Juste, Gunvor, Tilda, Danielle, Ludvik, Nora, Stella, Mia Marie, Alexander, Eirin, Leah, Martin, Elise, Iselin, Lukas, Mikkell, Arnt, Helena, Nicolai, Kaia, Dennis, Mia, Mari, Amalie, Oskar, Kristoffer, Elim, Abdalrahman, Ihab, Amalie, Albert, Kieran, Lucas, Lilly, Christian H, Erik, Katharina, Sahra, Martine, Irmelin, Leonie, David, Mina, Iselin, Henriette, Elias, Christian V, Erle, Vilde, Jens Henrik, Karen-Helene, Thilie, Pål Henning, Noah, Max, Alva, Sarah, Markus, Aksel, Mikkell, Mathias, Martinus, Marco, Jakub, Lukas, Dominik, Tobias, Emil, Håkon André, Daniel, Milla, Mina, Thea, Leah, Amanda, Emily, Frida, Isabella, Aleksandra, Rikke, Karoline, Dagne, Tobias, Borys, Ylva, Kristian, Olivia, Frida, Louise, Fabian, Majka, Wiktoria, Constanse, Martin, William, Madelen, Matas, Sandra, Kimberly, Adele, Henriette, Andrea, Live, Victoria, Mina, Julia, Thea, Ruben, Isabelle, Cathalina, Daniel, Adrian, Sebastian, Ingvild, Thale, Fredrik, Henrik, Marcus, Thea, Even, Magnus, Tobias, Ida, Liv, Emilie, Eline, Bertine, Senbetu, Mathias, Sanne, Mikkell, Andreas, Alexander, Leah, Arjan, Patrick, Malin, Mia Therese, Kevin Andrè, Olivia, Lea, Annika, Matilde, Marius, Martine, Sofie, Daniel, Enya, Mathias, Natali,

Herman, Torstein, Denis, Mustafa, Susanne, Solveig, Ylva, Mille, Thea-Isabella, Markus, Oda, Ingrid, Sara Vanilje, Øystein, Henrik, Marte, Soliya, Kazpar, Even, Oda, Mohammed, Inga, Pelin, Jonas, Jenny, Vilde, Madelen, Nicolay, Buno, Daniel, Jonas, Ariane, Leon, Jessica, Sandra Anine, Eirik, Nathaniel, Adele, Alexandra, Alida, Anna, Anood, David, Filip, Henrik, Jim, Joel, Jona, Juliet, Kristjan, Malvin, Marcus, Maria, Mathias, Mathilde, Mia, Mija, Nathalie, Olav, Sigrid, Sigurd, Sofia, Solvår, Thilie, Vilde, Andreas, Sebastian, Lise, Rebeca, Kevin, Filip, Helene, Camilla, Maya, Lisa, Lilja, Linnea, Nada, Christine S, Alisha, Nicholas, Mari, Birgit, Muhammad, Zegir, Matylda, Ida, Sadil, Yehonathan, Sigur, Vilja, Sina, Hedda, Samuel, Trygve, Abraham, Charlotte, Stella, Gjendine, Benjamin, Oskar, Omar, Alexander, Ameli, Synne, Brage, Tage, Sofia, Bettina, Julia, Nicole, Isabella, Niki, Liva, Natan, Diana, Tirill, Johannes, Karen, Elinor, Johan, Aleth, Vendela, Julius, Håvard, Frida, Mari, Emma, Daniel, Oskar, Henrik, Milan, Aurora, Helena, Mathias, Heine, Leonard, Mia, Emil, Guro, Victoria, Andrea, Louise, Tiril, Lucas, Sofia, Ada, Agneta, Jonas, Ole, Hedda, Andrea, Isabel, Niklas, Odin, Eirik, Jonas, Maja, Even, Ane, Silje, Sunniva, Marius, Marcus, Emanuel, Hedda, Samuel, Ingrid, Malin, Solveig, Iver, Jakob, Martin, Selma, Malin, Andrine, Anna, Øystein, Viktoria, Victoria, Tobias, Silje, Ruben, Niklas, Morgan, Martin, Magnus, Lisa, Linnea, Lina, Leonard, Joakim, Jesper, Jakob, Ingrid, Ida, Erlend, Emil, Ella, Eline, Arven, Aksel, Ali, Adelaine, Mie, Adrian, Rikke, Aline, Ryan, Lionel, Sebastian, Emrik, Tobias, Erik, Frida, Iselin, Furkan, Yousef, Victoria, Olivia, Amilie Alexandra, Julie, Lucas, Lotte, Lucas, Mathias, Mattheo, Enrico, Adrian, Hasan, Alexandra, Filip, Vilde, Sophia, Daniel, Julian, Leandro, Natalia, Sofia, Sander, Sander, Sara, Cassandra, Elea, William, Merlinda, Ada, Emir, Irmelin, Hana, Jodi, Agnes, Isak, Smilla, Ole, Linus, Agnes, Martinius, Maren, Varg, Milo, Henrik, Hansine, Vetle, Leon, Ole Einar, Klara, Levi, Birk, Caspian, Markus, Vilma, Erik, Theo, Anders, Isak, Liam, Ingrid, Marit, Anna, Elida, Alma, Sabine, Ina, Mattheo, Vilja, Martin, Erle, Ada, Sigrud, Torkel, Peder, Ola, Jennie, Celina, Olivia, Gabriella, Endra, Filippa, Erlend, Christian, Sofia, Alexander, Edvard, Eirik, Sander, Lukas, Malin, Luca, Camila, Iben, Alexander, Ingrid, Leander, Thale, Peder, Georg, Rasmus, Oline, Benjamin, Emmi, Gabriel, Andrea, Mektil, Madelen, Bernard, Linuz, Thea, Madelen, Angelica, Edim, Emily, Xavier, Leah Therese, Camilla, Noah, Erijon, Alise, Vilde Lovise, Lisa, Tabitha, Kasper, Elias, Solijana, Julie, Una, Iben, Henriette, Lucas, Julian, Fredrik, Jelena, Wiliam, Nandika, Sofia, Troy Philip, Liana, Thale, Andine, Noah, Fredrik, Klara, Adriana, Matilda, Sandra, Yoursalem, Ask, William, Charlotte, Nur, Ingvild Kristine, Fredrik, Emilie, Ranier, Emma Sofie, Jonatan, Stefanos, Tiril, Hedda, Julie, Ida, Linnea, Mona, Kristina, Olav, Lauritz, Simen, Theodor, Kristian, William, Lina, Johanne, Elias, Kasper, Mia, Stine, Wilma, Brage, Torstein, Helene, Helen, Sivert, Isabel, Ingrid, Shanin, Hijab, Pernille, Kaja, Ingrid, Elias, Noah, Anton, Torstein, Simon, Nikolai, Sondre, Gard, Trym, Samuel, Marte, Aleksandra, Aitom, Magnus, Emilie, Johanna, Cecilie, Kristina, Sebastian, Jonas, Lars, Ingrid, Emily, Mari, Oda, Ingrid, Josefine, Rakel, Maline, Thea, Lily, Sebastian, Simen, Leo, Julian, Kristian, Nikolai, Sverre, Kaja, Liisa, Selma, Thea, Maren, Mari, Jonas, Jonathan, Brage, Jonas, Sander, Malin, Emilie,

Thea, Mali, Nora, Kristine, Silje, Ida, Karoline, Noah, Dennis, Jesper, Iver, Henrik, Askil, Andreas, Jonas, Tuva, Georg, Synnøve, Einar, Mathias, Kasper August, Niklas, Magnus, Nora, Kamilla, Eivind, Knut, Elisa, Leander, Elisa, Leah, Vilde, Karoline, Albert, Sondre, Sarah, Josefine, Malene, Olivia, Sebastian, Emma, Jakob, Maren, Sander, Marius, Naomi, Kasper, Brage, Peter, Mikaela, Linnea, Medea, Johaina, Charlotte, Tobias, Mads Johan, Ella, Aron, Lena, Villi, Pål, Hanaa, Simen, Herman, Lukas, Octavian, Trym, Sander, Elias, Markus, Nora, Thea, Tuva, Nikolai, Oskar, Patrick, Daniel, Andreas, Lotte, Ivan, Vilde, Lisa, Gard, Morten, Thomas, Emelinn, Lukas, Erik, Kasper, Miguel, Rine, Annabel, Trym, Conrad, Herman, Lars Kristian, Anna Linnea, Emilie, Sophie, Mathias, Emilie, Lukas, Marius, Emma, Cornelia, Josefine, Helene, Stina, Tobias, Sondre, Silje, Philip, Mia, Amal, Aieshe, Hewan, Hedda, Jenny, Aria, Lykke, Aksel, Eva, Ella, Nicolas, Sarah, Linne, Andreas, Isabella, Åsa, Kenneth, Joris, Aksel, , Ingrid, Rebecca, Thea, Mia, Gunstein, Lukas, Benjamin, Leon, Narin, Christoffer, Oline, Olai, Lucas, Julia, Filip, Erik, Nicolai, Julie, Ruben, Vegard, Tobias, Jonas, Mille, Magnus, Alise, Christian, Naomi, Amy, Frida, Sindre, Josefine, Pernille, Leander, Johannes, Sofia, Nathalie, Karoline, Dovydas, Mia, Lisa, Marte, Brage, Jilihan, Silje, Herman, Thomas, Markus, Agnes, Jomana, Olivia, Bruna, Jenny, Malin, Jakob, William, Fillip, Niklas, Tuva, Philp, Tobias, Filippa, Chris, Mari, Sunniva, Jan Albert, Erle, Marko, Kim-Jeong, Leah Katrine, Frida, Rasmus, Stefan, Jonas, Elias, Simon, Fabian, Sofia, Alexander, David, Mia, Emil, Sabrina, Christian Alexander, Emil, Rubsen, Jan Erik, Mikkel, Theodor, Mathea, Thea, Brage, Line, Martine, Sofia, Vera, Georg, Kaja, Brage, Helena